

Resultaat voorverkenning
Experiment
Sociale innovatie/Basisinkomen

Gemeente Leeuwarden

Leeuwarden, 30 maart 2017

INHOUD

1	AANLEIDING, DOEL EN WERKWIJKZE	3
1.1	Aanleiding en doel	3
1.2	Motie en uitgangspunten	4
1.3	Werkwijze	5
2	BASISINKOMEN EN EXPERIMENTEN	6
2.1	Debat over universeel basisinkomen	6
2.2	Knelpunten bij uitvoering Participatiewet	7
2.3	Relatie met andere projecten Leeuwarden	9
2.4	Conclusies	11
3	AFWEGING EN EXPERIMENTVARIANTEN	12
3.1	Mogelijke opzet en (wettelijke) kaders	12
3.2	Twee fasen, één experiment	14
3.3	Randvoorwaarden onderzoek	18
3.4	Conclusies	19
4	UITWERKING, PLANNING EN ORGANISATIE	20
Bijlagen		
A.	Samenstelling klankbordgroep	24
B.	Overzicht experimenten	25
C.	Cijfers bijstand en armoede gemeente Leeuwarden	28
D.	Overzicht argumenten basisinkomen	30

1 AANLEIDING, DOEL EN WERKWIJZE

In deze rapportage staat het verslag van een voorverkenning naar een experiment met een basisinkomen in Leeuwarden. De voorverkenning is een gevolg van een door de Leeuwarder Gemeenteraad aangenomen motie. In dit eerste hoofdstuk wordt de aanleiding en het doel van het experiment toegelicht, en wordt verslag gedaan van de werkzaamheden voor de voorverkenning.

1.1 Aanleiding en doel

De Leeuwarder Gemeenteraad heeft in juni 2016 een motie aangenomen die het College van B&W verzoekt een voorverkenning uit te voeren naar de mogelijkheid voor het in Leeuwarden houden van experiment naar (de effecten van) het basisinkomen. Achtergrond van de motie was dat er verschillende argumenten voor en tegen het basisinkomen zijn, maar dat tot nu toe in Nederland geen (breed) onderzoek is naar de effecten van een basisinkomen.

Met de motie is door de Gemeenteraad uitgesproken dat de gemeente Leeuwarden graag een concrete bijdrage wil leveren aan het maatschappelijke debat over het basisinkomen in de vorm van een praktijkexperiment. Daarbij wordt culturele hoofdstad Leeuwarden Fryslân 2018, met haar nadruk op *mienskip*, mede gezien als een platform waarbinnen een experiment tot stand kan komen. De gemeente Leeuwarden kan, mede in relatie tot de *mienskip* gedachte van Leeuwarden Fryslân 2018, landelijk en internationaal onderscheidend zijn door een experiment uit te voeren.

Het basisidee van het experiment is dat het huidige systeem van sociale zekerheid te weinig activerend is en mensen juist beperkt in het nemen van initiatieven. Ook zijn er groepen die op de arbeidsmarkt 'vast' zitten in laagbetaalde banen met weinig zekerheid. In het huidige systeem van sociale zekerheid zitten veel regels en controle, die mensen juist kunnen beperken in het nemen van initiatieven. Het systeem ontnemt mensen dan als het ware het zelfvertrouwen om actief te worden of werk te vinden. Het probleem wordt ook wel *crowding out* genoemd: mensen gaan voldoen aan regels van het systeem, en nemen juist geen eigen initiatief.

In het verlengde daarvan is een hypothese dat het economische systeem voor bepaalde groepen - met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt - leidt tot laagbetaalde banen met lage opleidingseisen en weinig zekerheid. Die groepen zitten als het ware vast in het systeem, en hebben te weinig mogelijkheden om door scholing of andere activiteiten andere keuzes te kunnen maken. Juist deze groepen lopen daardoor ook een groter risico werkloos te worden of te blijven. In deze gedachtegang werken het economische systeem en de regeldruk in de sociale zekerheid contraproductief en dragen ze juist bij aan een lagere arbeidsparticipatie en negatieve gevolgen op gezondheid en welzijn.

'Precariaat' en 'Onzekere werkenden'

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) wijst er op dat er met name twee groepen in de samenleving zijn die op een groot aantal maatschappelijke indicatoren relatief laag scoren. Het gaat om de groepen 'precariërs' en 'onzekere werkenden'. Het precariërs is een groep die over weinig (maatschappelijk) 'kapitaal' beschikt: veel laagopgeleiden, mensen met weinig inkomen en weinig vermogen, maar ook relatief weinig sociale contacten en een nagenoeg afwezig zogenoemd instrumenteel netwerk. De groep onzekere werkenden wordt onder meer gekenmerkt door het moeilijker kunnen aanhaken op de arbeidsmarkt (een relatief groot deel is werkloos of heeft een tijdelijke baan). De groep kent een combinatie van een onzekere arbeidsmarkt en weinig zelfvertrouwen. (SCP (2014), *Vershil in Nederland*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag)

Het experiment is er primair op gericht de effecten van minder economische en regeldruk te onderzoeken op de bestaanszekerheid, de gezondheid, het welzijn, en

de arbeidsparticipatie. De focus ligt op de problematiek van economische en/of regeldruk die een (negatieve) invloed heeft op bestaanszekerheid en welzijn van mensen. Daaruit volgt dat wordt geëxperimenteerd met vormen van meer vrijheid en vertrouwen en minder verplichtingen. Het gaat nadrukkelijk om een experiment waarin mensen in een situatie worden gebracht die hun gedrag verandert en effect heeft op gezondheid, welzijn en participatie. Het gaat om het meten van gedragseffecten van ‘arrangementen’ met zoveel mogelijk vrijheid en zo weinig mogelijk economische en regeldruk. Ook de waardering van vrijwilligerswerk (waaronder informele en mantelzorg) kan een rol spelen in het experiment.

1.2 Motie en uitgangspunten

De motie van juni 27 juni 2016 verzoekt het college:

“een voorverkenning uit te voeren naar de mogelijkheid voor het, in deze of de volgende kabinetsperiode, in Leeuwarden houden van een onderzoek c.q. experiment naar (de effecten van) het basisinkomen”, en deze te laten “uitvloeien in aan de raad voor te leggen mogelijke scenario’s/voorstellen over het vervolg”.

Het eindvoorstel betreft een voorstel dat het college aan de raad voorlegt *“voor verdere besluitvorming”.*

Voor de voorverkenning is als doel geformuleerd het op basis van een helder overzicht van vormen van basisinkomen, doelen en mogelijke aanpak, komen tot een voorstel voor een experiment, eventueel in een aantal varianten, waarbij de voor en nadelen van die varianten helder tegen over elkaar worden geplaatst.

Met de voorverkenning moet inzicht worden gegeven in de (on)mogelijkheden van een experiment en een voorstel worden gedaan voor een experiment. De voorverkenning betreft niet een haalbaarheidsonderzoek, waarin tot op detail de opzet, planning en kosten worden aangegeven. Een haalbaarheidsonderzoek of het uitwerken van een plan van aanpak kan een vervolg zijn op de voorverkenning. De voorverkenning levert daarvoor als het ware de bouwstenen.

Bij de voorverkenning moet volgens de motie een aantal partijen worden betrokken:

- een klankbordgroep;
- een universiteit/onderzoeksinstituut (met name vanwege het in kaart brengen van “opzet, duur, omvang, uitwerking en kosten van een gedegen onderzoek”);
- relevante ministeries;
- andere gemeenten waar ook experimenten worden opgezet.

Uitgangspunten

Bij de voorverkenning zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

1. Op voorhand is er voor gekozen te kijken naar een experiment dat verder gaat dan de zogenoemde **experimenteerruimte** binnen de Participatiewet (zie daarover hoofdstuk 2). In de uitwerking van de experimenteerruimte bleek dat de ruimte om de inhoud van het experiment en van het begeleidende onderzoek naar eigen inzicht op te zetten, beperkt is. Een experiment dat geheel volgens de kaders van de experimenteerruimte zou worden opgezet, levert daardoor weinig vernieuwend inzicht op ten opzichte van de experimenten die al worden uitgevoerd. Ook qua planning is het nauwelijks haalbaar om nog binnen de experimenteerruimte, die vanaf 1 april 2017 rechtsgeldig is, een experiment te doen.

2. Onderdeel van het experiment is een **onderzoek** dat op wetenschappelijk onderbouwde wijze de effecten in kaart brengt.
3. In de voorverkenning is nadrukkelijk gekeken naar de (on)mogelijkheden die de huidige **wettelijke kaders** geven voor een experiment. Er is aangegeven welke vormen van een experiment binnen wettelijke kaders kunnen worden uitgevoerd, en welke vormen buiten huidige kaders vallen c.q. welke aanvullende regelgeving of kaders dan nodig zijn.
4. Er is gekeken naar de (on)mogelijkheden van een **grootschalig** experiment, omdat het doel is om met onderzoek onderbouwde resultaten te kunnen laten zien. Het experiment moet algemeen geldende inzichten opleveren over de effecten van een vorm van basisinkomen. De voorkeur gaat daarom niet uit naar kleinschalige experimenten, waarvan de resultaten per definitie zeer beperkt zijn.
5. Er is gezocht naar experimentvarianten die aansluiten bij **bestaande initiatieven en projecten in Leeuwarden**. Daarmee kan een experiment snel van start gaan en efficiënt worden uitgevoerd.
6. Het experiment moet een start hebben in het jaar **2018**, zodat de samenhang met Leeuwarden Fryslân 2018 gezocht kan worden, maar heeft bij voorkeur een meerjarig karakter.

1.3 Werkwijze

Deze notitie en de daarin verwerkte verkenning van een voorstel voor een experiment is tot stand gekomen in opdracht van het College van B&W. Het College geeft daarmee invulling aan de uitvoering van de motie. Bij het opstellen van de notitie is externe ondersteuning ingezet van het Bureau Beleidsonderzoek (BBO).

De uitvoering is zo opgezet dat in een aantal stappen drie kernvragen zijn beantwoord:

1. Wat zijn beoogde doelen van een experiment en welke vorm van basisinkomen past daarbij?
2. Welke randvoorwaarden en basisopzet kunnen worden geformuleerd voor een experiment?
3. Hoe ziet een mogelijk experiment, eventueel in een aantal varianten, eruit en wat zijn de voor- en nadelen van die varianten?

Bij het opstellen van de notitie is een klankbordgroep betrokken (zie de bijlagen voor de samenstelling van de klankbordgroep). De klankbordgroep heeft de stappen en kernvragen inhoudelijk begeleid.

Gedurende het opstellen van de notitie zijn contacten geweest met verschillende partijen, die mogelijk een rol kunnen spelen bij een experiment. Het gaat om:

- Leeuwarden Fryslân 2018;
- RUG Campus Leeuwarden/Ruimtelijke Wetenschappen;
- NHL/Lectoraat Nieuw Welzijn;
- projectleiding Citydeal/Inclusieve stad;
- projectleiding Frij-stipers.

Daarnaast is deelgenomen aan twee landelijke bijeenkomsten van gemeenten en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in het kader van experimenten binnen (de experimenteerruimte) van de Participatiewet. Ook is contact geweest met de vier gemeenten met zogenoemde vertrouwensexperimenten (zie hoofdstuk 2) en met de gemeente Smallingerland, waar ook een initiatief rond dit thema loopt.

2 BASISINKOMEN EN EXPERIMENTEN

In dit hoofdstuk wordt de achtergrond van experimenten rond het basisinkomen toegelicht. Over de voor- en nadelen van invoering van een universeel basisinkomen loopt al veel langer een discussie. De afgelopen jaren zijn in een aantal gemeenten initiatieven ontstaan rond een vorm van een basisinkomen. Ook wordt er in een aantal gemeenten geëxperimenteerd met zogenoemde ‘regelruimte’ in de Participatiewet.

2.1 Debat over universeel basisinkomen

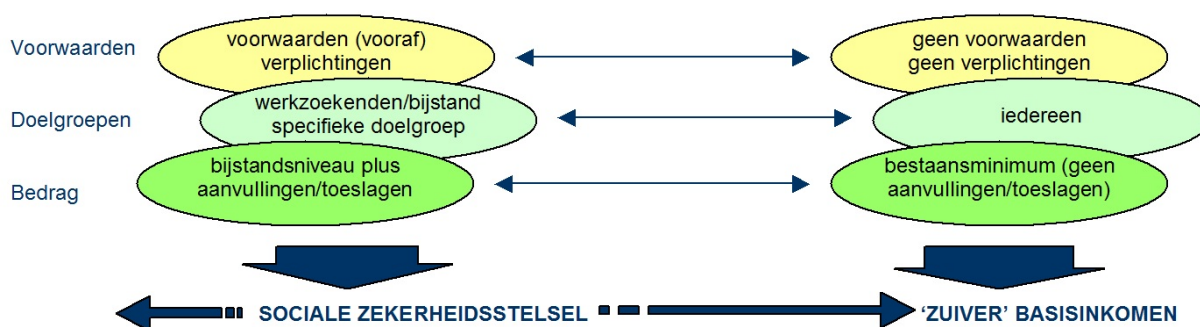
Het idee van een basisinkomen betreft een onvoorwaardelijk inkomen voor iedereen, waarmee in het levensonderhoud kan worden voorzien. Het gaat om een inkomen ongeacht leef- en woonsituatie, leeftijd, inkomen en of iemand betaald werk heeft of niet. Het onvoorwaardelijke betekent dat er geen verplichtingen tegenover staan. Het basisinkomen moet bovendien zo hoog zijn dat het bedrag overeenkomt met een ‘fatsoenlijke levensstandaard’.¹ Een basisinkomen wordt bekostigd uit collectieve middelen.

Een basisinkomen is:

- **universeel**: iedereen heeft er recht op, ongeacht leeftijd, afkomst, woonplaats, beroep etc.
- **individueel**: geen vermogens- en/of inkomensstoets en ongeacht burgerlijke staat/ huishoudenssituatie
- **hoog genoeg** voor een menswaardig bestaan
- **zonder verplichtingen** of tegenprestatie

Voor een basisinkomen is een aantal argumenten naar voren gebracht, die in de kern vooral te maken hebben met een eerlijker inkomensverdeling, het geven van bestaanszekerheid, een betere kwaliteit van leven, en het tegengaan van armoede (zie voor een overzicht van argumenten de bijlagen). Dat zijn ook de argumenten voor het huidige sociale-zekerheidsstelsel, en in die zin kan een basisinkomen ook worden gezien als een alternatieve vorm van sociale zekerheid (zie figuur 2.1). Het verschil is dat het huidige sociale-zekerheidsstelsel is opgebouwd rond uitkeringen voor specifieke situaties en juist is gebonden aan voorwaarden en veelal ook verplichtingen. Ook wordt het basisinkomen gezien als een middel om bij te dragen aan de waardering van vrijwilligerswerk (waaronder informele en mantelzorg) en vrijwilligerswerk te belonen.

Figuur 2.1: Schematische vergelijking basisinkomen en sociale zekerheid

Bron: BBO

¹ Wat een fatsoenlijke levensstandaard is, is afhankelijk van sociale en culturele normen in een land. Het gaat in elk geval om het voorkómen van armoede en de mogelijkheid om te participeren in de samenleving.

Experimenten met een basisinkomen

- In **Canada** en de **VS** is in het verleden geëxperimenteerd met vormen van een (partieel) basisinkomen. In het Canadese experiment werden positieve resultaten gehaald op gezondheid en welzijn van deelnemende families. De experimenten in de VS en Canada gaven *geen* indicatie dat de arbeidsparticipatie voor kostwinners af zou nemen. Wel nam de arbeidsparticipatie af onder jongeren (waarschijnlijk omdat ze langer op school blijven) en jonge moeders.
- Het experiment in **Finland** betreft een onvoorwaardelijk inkomen voor 2.000 werklozen, gedurende twee jaar. Deelnemers mogen bijverdienen en behouden het basisinkomen ook als ze een baan krijgen. Het experiment betreft alleen personen die werkloos zijn, en geeft een relatief laag basisinkomen (netto 560 euro), zodat er een prikkel van uit gaat om een baan (erbij) te nemen.
- In **Nederland** wordt in een paar casus op individueel niveau geëxperimenteerd, bijvoorbeeld door crowdfunding voor een tijdelijk basisinkomen voor enkele personen.

(Zie de bijlagen voor meer informatie over experimenten.)

Met vormen van basisinkomen is in het verleden geëxperimenteerd (zie het kader hiernaast). De bekendste experimenten zijn die uit de zeventiger jaren in Canada en de VS. Met name het Canadese experiment heeft veel aandacht gekregen omdat daar recent een nader onderzoek is gedaan naar met name de effecten op gezondheid en welzijn.² In Finland gaat in 2017 een grootschalig experiment van start. Voor de genoemde experimenten geldt dat ze in termen van voorwaarden, verplichtingen, doelgroep en de hoogte van bedragen minder ver

gaan dan een werkelijk universeel basisinkomen. Dat betekent dat de mogelijke effecten die door voorstanders van een universeel basisinkomen naar voren worden gebracht, in de experimenten niet allemaal volledig konden/kunnen worden onderzocht.

2.2 Knelpunten bij uitvoering Participatiewet

In de loop van 2015-2016 zijn in verschillende Nederlandse gemeenten initiatieven ontwikkeld om te experimenteren met minder voorwaarden en verplichtingen bij de uitvoering van de Participatiewet.³ De initiatieven hebben er toe geleid dat uiteindelijk in vier gemeenten - Groningen, Tilburg, Wageningen en Utrecht - in de periode 2017-2019 experimenten gaan plaatsvinden.⁴ Het betreft feitelijk geen experimenten met een basisinkomen, maar met 'regelluwe' bijstand.

Kern van de Participatiewet is dat er tegenover het recht op een bijstandsuitkering ook verplichtingen staan. Die verplichtingen betreffen sollicitatieplicht en het meewerken aan activiteiten gericht op arbeidsinschakeling. Een gemeente mag een zogenoemde 'tegenprestatie' opleggen in de vorm van onbeloonde maatschappelijk nuttige werkzaamheden.⁵ De Participatiewet schrijft ook voor tot welk maximum iemand mag bijverdienen. Alhoewel de Participatiewet een aantal zaken voorschrijft, hebben gemeenten zeker ook enige vrijheid om de verplichtingen in te vullen (zie het kader hierna).⁶

² Evelyn L. Forget, The town with no poverty. Using Health Administration Data to Revisit Outcomes of a Canadian Guaranteed Annual Income Field Experiment, University of Manitoba, February 2011.

³ De aandacht voor experimenten komt onder meer voort uit initiatieven van GroenLinks op lokaal niveau.

⁴ De vier experimenten vallen binnen de AMvB (Algemene Maatregel van Bestuur) Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet (gepubliceerd in Staatscourant op 1 maart 2017), die per 1 april van kracht is. De experimenten worden waarschijnlijk aangevuld met andere gemeenten.

⁵ In de wet staat geen expliciete verwijzing naar de sollicitatieplicht, maar wel een verplichting jegens gemeenten tot arbeidsinschakeling van bijstandsgerechtigden. De vorm en inhoud van die tegenprestatie is niet in de wet zelf geregeld. Het is dus mogelijk om binnen een gemeentelijke verordening de tegenprestatie zo in te kleuren dat deze in de praktijk anders uitwerkt. De Staatssecretaris heeft herhaaldelijk aangegeven gemeenten ruime beleidsvrijheid toe te kennen. Een gemeente mag sowieso in individuele gevallen tijdelijk ontheffing verlenen van de verplichtingen Participatiewet, artikel 9.

⁶ De wettelijke kaders zijn eerder onderzocht in het kader van de experimenten van de vier gemeenten met een experiment o.b.v. de Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet. Zie Verslag van de Law Clinic "Tilburgs Vertrouwensexperiment", onder supervisie van Robbert Coenmans, Philip Eijlander en Ruud Muffels (Tilburg University), concept, ReflecT Research Paper No 2016/001.

De verplichtingen zijn gericht op het zo veel en snel mogelijk mensen weer aan het werk krijgen. Problemen waar gemeenten tegenaan lopen bij de verplichtingen zijn onder meer:⁷

- controle leidt tot wantrouwen en soms grote gevolgen bij vergissingen en/of kleine onvolkomenheden;⁸
- de werkelijke kansen op de arbeidsmarkt zijn beperkt, en dat leidt tot verspilling van energie (zoals rond de sollicitatieplicht);
- een klein baantje loont niet: bijverdiensten worden gekort op de uitkering tot een maximum van toegelaten bijverdiensten;
- er wordt te weinig rekening gehouden met individuele omstandigheden;
- het systeem wordt als 'te ingewikkeld' ervaren met veel regels en controle die leiden tot teveel bureaucratie;
- in de praktijk is er sprake van een groep met een grote afstand tot de arbeidsmarkt (het zogenoemde 'granieten bestand').

Plichten Participatiewet

- Personen in de bijstand moeten:
 - naar vermogen algemeen geaccepteerde arbeid proberen te verkrijgen, en ingeschreven staan als werkzoekende (inclusief daaruit voortvloeiend sollicitatieplicht);
 - meewerken aan sociale activering, onderzoek naar mogelijkheden, en een plan van aanpak gericht op arbeidsinschakeling;
 - onbeloonde maatschappelijk nuttige werkzaamheden verrichten; dit is de zogenoemde 'tegenprestatie' (Participatiewet, artikel 9, lid c).
- De gemeente kan als daarvoor "dringende redenen" aanwezig zijn (zoals bijvoorbeeld zorgtaken) in individuele gevallen tijdelijk ontheffing verlenen van de verplichtingen (Participatiewet, artikel 9).
- Personen in de bijstand mogen bijverdienen tot ongeveer 200 euro per maand, gedurende zes maanden (hoeft niet aaneengesloten) binnen een re-integratietraject, zonder dat ze gekort worden op de uitkering (Participatiewet, artikel 31.2, lid n; in Leeuwarden wordt in de praktijk zes maanden binnen een jaar gehanteerd).
- Gemeenten moeten beleid ontwikkelen ten aanzien van de tegenprestatie. Bij de invulling van inhoud, omvang en duur van de tegenprestatie mag individueel maatwerk worden geleverd en is ontheffing in beginsel mogelijk. (Zie Beleidsregel tegenprestatie naar vermogen gemeente Leeuwarden 2015).
- De gemeente kan iemand die bijstand ontvangt en voor wie de kans op inschakeling in het arbeidsproces gering is en voornamelijk niet bemiddelbaar is op de arbeidsmarkt, onbeloonde additionele werkzaamheden laten verrichten gedurende maximaal twee jaar. Het gaat om werkervaringsplaatsen met behoud van uitkering (ook wel participatieplaatsen genoemd; Participatiewet, artikel 10a).

Vertrouwensexperimenten Participatiewet

De experimenten, die in Groningen, Tilburg, Wageningen en Utrecht van start gaan, zijn gericht op meer regelruimte binnen de kaders van de experimenteerruimte in de Participatiewet. De reikwijdte van de vier experimenten wordt ingekaderd door de richtlijnen en afbakening in het Tijdelijk besluit experimenten Participatiewet.⁹ De effecten worden met wetenschappelijk onderzoek gemonitord.

De richtlijnen en afbakening in de experimenteerruimte leiden er toe dat niet ongelimiteerd geëxperimenteerd mag worden.¹⁰ De experimenten:

- moeten gericht zijn op bevordering van arbeidsparticipatie;
- geven de vrijheid om maximaal gedurende twee jaar twee keer zoveel bij te verdienen t.o.v. van de bijverdiensten die al mogelijk zijn binnen de Participatiewet;¹¹

⁷ Bron: verschillende projectvoorstellen experimenteergemeenten.

⁸ De Participatiewet schrijft een aantal regels voor ten aanzien van gegevensverzameling, en de medewerking van personen in de bijstand, ten behoeve van de uitvoering van de wet. Participatiewet, hoofdstuk 6.

⁹ Volgens de AMvB Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet mag in maximaal 25 gemeenten worden geëxperimenteerd volgens de kaders van de AMvB, met een maximum van 4% van de totale bijstandpopulatie in Nederland.

¹⁰ Zie de AMvB Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet.

- maken ontheffing van verplichtingen mogelijk (inclusief de tegenprestatie);
- moeten worden opgezet aan de hand van een specifieke afbakening van vrijheidsgraden voor bepaalde doelgroepen van het experiment, inclusief ook een groep waar meer intensieve begeleiding plaatsvindt;
- mogen maximaal twee jaar duren (binnen een periode van drie jaar); de periode loopt tot 1 april 2020; het experiment moet eerder worden afgerond, om het onderzoek binnen die periode goed uit te kunnen voeren.

(Verplichte) onderzoeksgroepen Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet

1. Geen sollicitatieplicht: geen formele arbeids- en re-integratieverplichtingen, maar wel actief werkend aan (zelf in te richten) arbeidsinschakeling
2. Intensivering: intensief klantmanagement met geïntensiveerde arbeids- en re-integratieverplichtingen, en maatwerkbegeleiding
3. Vrijlatingsgroep: verruiming bijverdiene in termen van duur (van 6 naar 24 maanden) én hoogte (van 25% naar 50%); maximum van 199 euro per maand (alleenstaande).
4. Controlegroep

De reikwijdte van de experimenten binnen de Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet is daarmee beperkt. Immers, de doelen en uitgangspunten van de Participatiewet blijven van kracht voor de experimenten. De extra regelruimte betreft het ophogen van de grenzen voor bijverdiensten en/of het vergroten van de vrijstelling rond arbeids- en re-integratieverplichtingen uit de Participatiewet.

Aan de experimenten binnen de Tijdelijke experimenteerruimte van de Participatiewet zijn ook eisen gesteld aan het onderzoek dat moet worden uitgevoerd. Het onderzoek moet voldoen aan een voorgeschreven kader voor een wetenschappelijk, statistisch onderbouwd onderzoek.¹² Zo zijn de doelgroepen expliciet beschreven (zie het kader hiervoor), en zijn de grootte van de onderzoeksgroepen en een controlegroep voorgeschreven om tot betrouwbare (statistisch significante) resultaten te kunnen komen. Een experiment buiten de Tijdelijke experimenteerruimte van de Participatiewet geeft in beginsel meer vrijheid in vorm, inhoud en opzet van het onderzoek dan een experiment binnen de experimenteerruimte

2.3 Relatie met andere projecten Leeuwarden

In Leeuwarden wordt met name in twee projecten geëxperimenteerd met andere vormen van werken op het gebied van sociale wijkteams en participatie: Citydeal en Frij-stipers.

Citydeal

De gemeente Leeuwarden heeft in het kader van Agenda stad een zogenoemde “citydeal Inclusieve stad” gesloten met het Rijk.¹³ Met de Citydeal wordt beoogd op het sociaal domein een integrale aanpak te realiseren vooral voor de meest kwetsbare huishoudens die gebaat zijn bij maatwerk. Daarvoor worden onder andere financiële stromen (virtueel) gebundeld en ‘laag’ in de organisatie bij de sociale wijkteams gelegd. De vraag van de bewoners staat daarbij centraal, naast het terugdringen van bureaucratie en complexiteit. De totale aanpak zou daarmee efficiënter en effectiever kunnen. Het project is in Leeuwarden opgezet rond de sociale wijkteams in Oud-Oost (Oldegalileën, Bloemenbuurt, Tjerk Hiddes, Cambuursterhoek, Vlietzone). Amaryllis voert het project uit. Het project loopt in beginsel een jaar

¹¹ Voor een alleenstaande komt dat neer op 199 euro per maand (normbedragen per 1 juli 2016), wat neerkomt op ca. 2.400 euro per jaar; in de Participatiewet is dat 199 euro per maand gedurende 6 maanden, wat op maximaal ca. 1.200 euro neerkomt.

¹² ZonMW, Beoordelingskader voor onderzoek gericht op de evaluatie van experimenten binnen de Participatiewet, 30-09-2016.

¹³ Andere gemeente die daaraan meedoen zijn Utrecht, Zaanstad, Eindhoven en Enschede Utrecht is ook één van de gemeenten die meedoet aan een experiment binnen de tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet.

(2017), maar zal waarschijnlijk een vervolg krijgen door in de praktijk er mee verder te gaan. De aanpak betreft in belangrijke mate de organisatie van het aanbod van ondersteuning:

1. financiële ontkokering: het werken vanuit één brede geldstroom (bijzondere bijstand, (jeugd)zorg, welzijn, enz.);¹⁴
2. ruim mandaat voor leden van het wijkteam: ruimte om zelf te beslissen (binnen financiële kaders), samen met doelgroep, welke ondersteuning het beste is;
3. versterken competenties sociale werkers;
4. schuldenproblematiek;
5. beschermingsbewind (onderbewindstelling t.a.v. financiën).

Ten aanzien van het experiment kan worden geconstateerd dat de Citydeal grotendeels vanuit de zelfde uitgangspunten en doelstellingen werkt. Voor afstemming en eventueel samenwerking is een aantal zaken relevant:¹⁵

- aanvullend op de hiervoor genoemde vijf elementen van de Citydeal-aanpak kunnen binnen de Citydeal ook andere elementen worden meegenomen, zoals bijvoorbeeld “Continueren ondersteuning bij bereiken van de leeftijd 18 jaar”, en “Ruimte voor maatwerk om participatie of werk te bevorderen”; die elementen sluiten nauw aan bij de uitgangspunten van een experiment;
- onderdeel van de landelijke opzet van Citydeal is dat er ruimte is om buiten de regels om zaken op te zetten, dat wil zeggen dat in geval van knellende regelgeving die een bepaalde experimentele aanpak belemmert, er tijdelijk van af kan worden geweken (de zogenoemde “rode knop”); dit kan eventueel ingezet worden bij een experiment.

Frij-stipers

Het project Frij-stipers gaat over de inzet van 1.000 vrijwilligers bij culturele hoofdstad Leeuwarden Fryslân 2018, waarvan 700 in Leeuwarden.¹⁶ De vrijwilligers worden ingezet bij culturele evenementen en organisaties die te maken hebben met Leeuwarden Fryslân 2018 of in de aanloop daarvan.¹⁷ De werkzaamheden variëren van wegwijzer tot ‘technet’ en van bewaker tot timmerman.

Het gaat om personen uit de bijstand. Na een intake krijgen zij trainingen, opleidingen en begeleiding, en worden vervolgens als vrijwilliger ingezet. De Vrijwilligers Academie Fryslân verzorgt het scholingsaanbod dat aansluit bij de taken en werkzaamheden waarvoor vrijwilligers worden gezocht. Zo worden er bijvoorbeeld EHBO-trainingen of opleidingen voor verkeersregelaars gegeven. Daarnaast krijgen de vrijwilligers een training basisvaardigheden waarbij aandacht besteed wordt aan gastvrijheid, communicatie en weerbaarheid. Welzijnsorganisatie Wellzo zorgt in samenwerking met de Friese vrijwilligers-centrales, sociale wijkteams en gemeentelijke sociale diensten voor de werving en selectie. Het project is voorjaar 2017 al van start gegaan met de werving van de vrijwilligers.

De opzet van Frij-Stipers met de nadruk op verschillende vormen van scholing, inzet als vrijwilligers, begeleiding en andere activering, sluit dicht aan op een experiment. Met name de ‘regel luwte’ die bijstandsgerechtigden krijgen als ze meedoen aan Frij-stipers sluit goed aan bij het experiment. In het kader van Frij-stipers moet nader worden onderzocht welke vrijheidsgraden precies mogelijk zijn. Om samen op te trekken moet op redelijk korte termijn met een experiment worden gestart, zodat gebruik kan worden gemaakt van één of mee cohort(en) vrijwilligers.

¹⁴ Het inkomensdeel van de Participatiewet blijft volledig bij de gemeente.

¹⁵ Er zijn slechts beperkt extra middelen beschikbaar en bovendien zijn die middelen bedoeld voor monitoring en het begeleiden van de financiële kant de projectaanpak.

¹⁶ Het project heeft vanuit het ESF-programma ‘Brug Naar Werk’ en de Friese gemeenten de beschikking over 1 miljoen euro.

¹⁷ Formeel gaat het om vooral culturele instellingen, die veelal een zogenoemde ANBI-status hebben.

2.4 Conclusies

- Met vormen van basisinkomen is in het verleden met name in de Canada en de VS geëxperimenteerd; in Finland gaat in 2017 een grootschalig experiment van start. In termen van voorwaarden, verplichtingen, doelgroep en de hoogte van bedragen gaan deze experimenten minder ver dan een werkelijk universeel basisinkomen.
- Alhoewel de Participatiewet een aantal verplichtingen voorschrijft, hebben gemeenten zeker ook vrijheid om de verplichtingen in te vullen.
- De tijdelijke experimenteerruimte binnen de Participatiewet geeft geen ruimte om te experimenteren met een basisinkomen. De zogenoemde vertrouwensexperimenten in Groningen, Tilburg, Wageningen en Utrecht, zijn gericht op meer regelruimte binnen de kaders van de Participatiewet. Het opzetten van een zelfde experiment in Leeuwarden volgens de kaders van de experimenteerruimte levert weinig vernieuwend inzicht op ten opzichte van de experimenten die al worden uitgevoerd, en is qua planning nauwelijks haalbaar.
- De lopende Leeuwarder projecten Citydeal en Frij-stipers kennen in grote mate de zelfde uitgangspunten als het beoogde experiment en geven aanknopingspunten om 'samen op te trekken'.

3 AFWEGING EN EXPERIMENTVARIANTEN

In dit hoofdstuk worden het voorstel en de daaraan ten grondslag liggende afwegingen beschreven.

3.1 Mogelijke opzet en (wettelijke) kaders

Regelgeving

De kaders die relevant zijn voor het ontwikkelen van een experiment zijn de regelruimte die de Participatiewet biedt en algemene regels ten aanzien inkomenspolitiek.

- **Ruimte in de Participatiewet**

Als het gaat om een experiment met personen die een bijstandsuitkering ontvangen, is de Participatiewet het kader. Een algemeen uitgangspunt van de Participatiewet is dat de uitvoering gericht moet blijven op arbeidsinschakeling van bijstandsgerechtigden. Gemeenten hebben binnen dat kader wel enige beleidsvrijheid (zie hoofdstuk 2). Zo is er een zekere mate regelruimte is er voor wat betreft de sollicitatieplicht, het verplicht meedoen aan sociale activering en activiteiten gericht op arbeidsinschakeling, en de zogenoemde tegenprestatie. Een gemeente is ook vrij om de intensiteit van de begeleiding op eigen wijze in te richten. Ten slotte is er ook enige beleidsvrijheid wat betreft de mate waarbij controle en informatieverzameling plaatsvindt.

Bij bijverdiensten ligt het anders: daar mag een gemeente niet afwijken van de wettelijke maxima. Alleen in de Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet is meer ruimte voor bijverdiensten gegeven, maar nadrukkelijk ook gemaximeerd.¹⁸

- **Inkomenspolitiek**

Voor wat betreft het geven van een basisinkomen buiten de Participatiewet om, is een beperking dat gemeenten in Nederland - volgens algemene regels ten aanzien van de rol- en taakverdeling van overheden - niet aan inkomenspolitiek mogen doen; dat is aan het Rijk voorbehouden.¹⁹ De mogelijkheid om een gift, vergoeding of uitkering 'om niet' te geven, is daarmee zeer beperkt.²⁰ Een gemeente kan binnen de huidige kaders geen inkomen 'om niet' verstrekken

Het voorgaande betekent dat de juridische kaders voor een (grootschalig) experiment met een universeel basisinkomen ontbreken, indien geen afzonderlijke nationale regelgeving daarvoor wordt opgesteld.²¹ Er ontbreekt een wettelijk kader voor een basisinkomen in termen van de voorwaarden die daaraan worden verbonden, zoals dat het universeel (voor iedereen) individueel, en zonder verplichtingen of tegenprestatie moet zijn. De huidige sociale-zekerheidswetgeving is juist gericht op specifieke doelgroepen en kent allerlei voorwaarden en verplichtingen. In het debat over het basisinkomen wordt overigens ook wel gewezen op internationale kaders die worden

¹⁸ Personen in de bijstand mogen wel een onkostenvergoeding krijgen voor vrijwilligerswerk. Het gaat om een forfaitaire onkostenvergoeding van maximaal 150 euro per maand/1.500 euro per jaar. Die bedragen gelden vanaf 1 april 2017 ook voor personen met een bijstandsuitkering die vrijwilligerswerk doen. Het vrijwilligerswerk moet wel gebaseerd zijn op een substantieel aantal uren per week en er moet een vrijwilligerscontract zijn. Een andere mogelijkheid van extra verdiensten ligt in de zogenoemde participatie- of uitstroomprenie, waarbij personen met een bijstandsuitkering een bedrag krijgen als ze betaald werk vinden. Omdat dit nadrukkelijk gekoppeld is aan arbeidsparticipatie is dit minder bruikbaar.

¹⁹ Het eigen belastinggebied van provincies en gemeenten is dan ook relatief klein.

²⁰ In de gemeente Terneuzen is het initiatief om 20 personen die langdurig in de bijstand zitten een basisinkomen te geven in de vorm van een gift, om deze reden vooralsnog uitgesteld.

²¹ Ook bij de zogenoemde vertrouwensexperimenten was afzonderlijke regelgeving nodig in de vorm van de AmvB Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet.

gevormd door Europees Verdrag van de Rechten van de Mens en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde naties, maar die betreffen niet direct of expliciet het basisinkomen.

Een grootschalig experiment met een onvoorwaardelijk basisinkomen en vrije bijverdiensten is dus, zonder afzonderlijke regelgeving op nationaal niveau, niet haalbaar. Ter vergelijking: in de experiment in Canada, VS en Finland (zie hoofdstuk 2) is afzonderlijke nationale regelgeving als kaders voor de experimenten opgesteld.

Financiën

Wat betreft de bekostiging van een experiment is het onderscheid van belang of een experiment gericht is op (alleen) mensen die een bijstandsuitkering ontvangen of een bredere doelgroep. In het eerste geval kan in beginsel de bekostiging van de bijstandsuitkeringen ingezet worden voor een vorm van basisinkomen. Als het om niet-uitkeringsgerechtigden gaat, moet het basisinkomen voor die groep op een andere manier bekostigd worden. Het experiment zou daarmee veel duurder uitvallen, en er zou afzonderlijke bekostiging nodig zijn. Om de gedachten te bepalen: een basisinkomen van bijvoorbeeld 1.000 tot 1.500 euro per maand voor 100 mensen zou *per jaar* 1,2 tot 1,8 miljoen euro kosten alleen al aan de uitkeringen. Een grootschalig experiment onder (ook) niet-uitkeringsgerechtigden is voor de gemeente alleen financieel haalbaar, met een extra financiële tegemoetkoming (van het Rijk of vanuit de EU - denk aan een ESF-subsidie). Ter vergelijking: in Finland gaat het bijvoorbeeld om een experiment onder werklozen die al een uitkering krijgen.

Vorbereidingstijd

Als voor een grootschalig experiment wordt gekozen, waar afzonderlijke regelgeving en een groot onderzoek voor nodig zijn, is een 'stevige' voorbereidingstijd nodig. Voor een grootschalig experiment, zoals dat bijvoorbeeld in Finland, is enkele jaren van voorbereiding vooraf gegaan. Het experiment in Finland dat in 2017 van start gaat, is tot uitvoering gekomen nadat in mei 2015 een nieuwe regering is aangetreden.²² De vertrouwensexperimenten die nu van start gaan in Nederland in het kader van de Tijdelijke experimenteerruimte hebben een aanloop van twee-drie jaar gekend.

Een experiment op korte termijn

Bovenstaande leidt ook tot de conclusie dat op korte termijn alleen een experiment mogelijk is dat past binnen de kaders van de Participatiewet, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de bestaande regelruimte. In wezen zou het daarbij om een experiment gaan met arrangementen van sociale innovatie. Het zou moeten gaan om een experiment waarbij inzet op arbeidsinschakeling en tegenprestatie zo open mogelijk en met zoveel mogelijk keuzevrijheid voor de deelnemer wordt geformuleerd - het kan gaan om verschillende vormen van scholing, inzet als vrijwilligers, begeleiding en andere activering.²³ In de beleidspraktijk wordt ook al gewerkt met verschillende sociale arrangementen voor verschillende groepen, zodat er enige *fine tuning* nodig is om tot een dergelijk experiment te komen.

Een experiment op kleine schaal

Op een kleine schaal zijn er wel enkele (juridisch onderbouwde) opties voor een experiment, die sneller kunnen worden georganiseerd en die - per definitie - minder kosten. Een klein experiment kan er bijvoorbeeld uit bestaan dat de gemeente in het kader van een project tijdelijk - gedurende een afgebakende projectperiode - een vrij te kiezen vergoeding geeft aan deelnemers aan het project. Het kan vanwege juridische beperkingen alleen maar gaan om een kleine groep mensen en een

²² In 2016 is een voorbereidend onderzoek gedaan en is de opzet van het experiment ontwikkeld (zie de bijlagen).

²³ Bij de nadere uitwerking van deze opzet zal moeten worden gekeken naar de mate waarin een open contract met keuzevrijheid kan worden opgesteld. In het experiment in bijvoorbeeld Groningen is de keuzevrijheid een onderdeel.

beperkte periode (denk aan 1 tot 2 jaar).²⁴ De gemeente kan ook bijvoorbeeld een projectsubsidie geven aan een organisatie die een project uitvoert waarin een groep mensen een basisinkomen ontvangt, dat ook uit andere bronnen (bijvoorbeeld crowdfunding) wordt bekostigd.²⁵

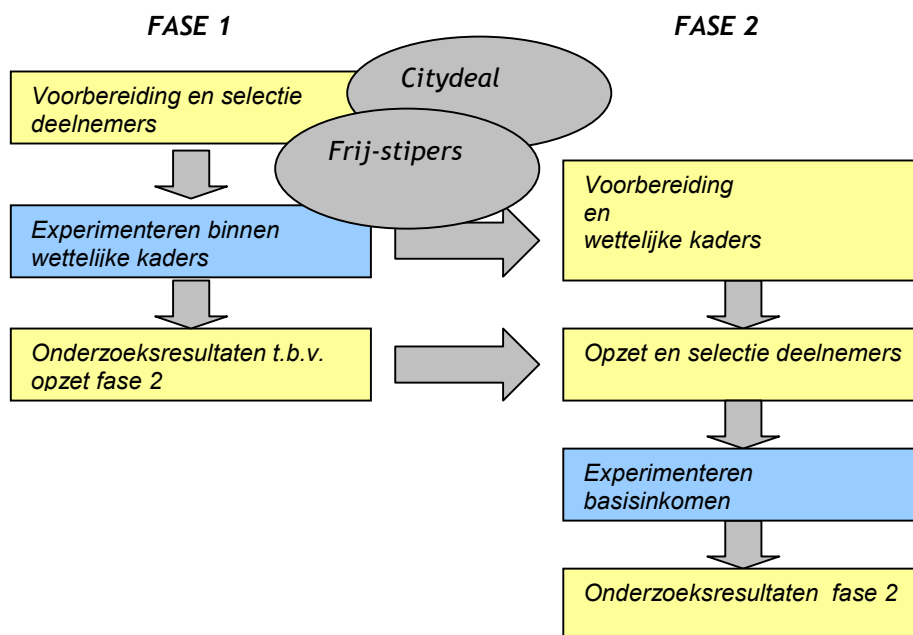
Het grote nadeel van dit type kleinschalige experimenten, die her en der wel al worden uitgevoerd, is dat de resultaten ervan zeer beperkt zijn, en geen algemeen geldende inzichten geven in de effecten van een basisinkomen. Eerder is al gesteld dat om die reden de voorkeur niet uitgaat naar een kleinschalig experiment.

3.2 Twee fasen, één experiment

Bovenstaande afwegingen leiden tot een voorstel om een experiment uit te voeren in twee fasen, waarbij fase 1 op korte termijn plaatsvindt binnen bestaande wettelijke kaders en zoveel mogelijk aansluitend op lopende projecten als Citydeal en Frijstijper, en fase 2 een experiment met een basisinkomen is waarvoor landelijke regelgeving (en financiering) nodig is en dat wordt opgezet op basis van de lessen uit fase 1. Er ontstaat op die manier een soort ‘tweetrapsrakket’ met twee samenhangende fasen (zie het schema). Fase 1 kan snel van start gaan en levert input op voor voorbereiding en een effectieve uitvoering van fase 2, die later van start gaat.

Uitgangspunt voor het experiment is dat met (wetenschappelijk) onderzoek wordt gemeten wat de effecten zijn van de veranderingen in voorwaarden, regelruimte en begeleiding. Effecten van het experiment kunnen worden gevonden in gezondheid, welzijn, meer/minder maatschappelijke participatie, en sneller of langzamer naar werk.

Schema 3.1: Opzet experiment in twee fasen

²⁴ Een juridische optie is om een experiment met een zuiver basisinkomen de vorm te geven van een project met inhuur door de gemeente. De vergoeding moet onder de gemeentelijke beleidsregels van inhuur vallen en vergt altijd een dienst of product van de deelnemer. Om de aanpak via onderhandse opdrachten te laten plaatsvinden, moet het gaan om individuele inhuur tegen maximaal ongeveer 25.000 euro. Het zou hier wat betreft diensten en producten gaan om een min of meer virtuele constructie, die bij de nadere uitwerking juridisch getoetst moet worden.

²⁵ Zie bijvoorbeeld het initiatief in Groningen met crowdfunding van een aantal individuele personen (www.mieslab.nl).

Fase 1: experiment en onderzoek sociale innovatie

Opzet

Fase 1 van het experiment gaat om sociale arrangementen met meer regelruimte binnen de gemeentelijke beleidsvrijheid die de Participatiewet biedt. Het is nadrukkelijk de bedoeling fase 1 te koppelen aan lopende projecten als Citydeal en Frij-stipers.

- Het experiment wordt opgezet als een experiment onder deelnemers met een bijstandsuitkering, waarbij de inzet op arbeidsinschakeling en tegenprestatie wordt geformuleerd als een verplichting om ‘onbeloonde maatschappelijk nuttige werkzaamheden’. Het gaat om inzet als vrijwilligers, én verschillende vormen van scholing, begeleiding en andere activering. Daarbij kan, om de vrijheidsgraad te vergroten, de keuze van arrangementen en begeleiding zoveel mogelijk bij de deelnemer gelegd worden, zodat die een zo groot mogelijke keuzevrijheid heeft.
- In de beleidspraktijk is er voor deelgroepen binnen de bijstand al sprake van toepassing van regelruimte. Het experiment zou daarom, vooral gericht moeten zijn op groepen waar nu nog toepassing van relatief weinig regelruimte is. In elk geval vraagt de vormgeving van de sociale arrangementen en de selectie van deelnemers om afstemming met wijkteams en sociale zaken van de gemeente.
- Wat betreft extra bijverdiensten bovenop het wettelijke maximum zijn de mogelijkheden binnen een dergelijke experimentopzet beperkt. De enige mogelijkheid is om deelnemers als vrijwilliger in te zetten zodat ze van de organisatie waar ze vrijwilligerswerk doen een onkostenvergoeding voor vrijwilligerswerk kunnen krijgen.²⁶
- Voor fase 1 is geen afzonderlijke regelgeving nodig, maar wel moeten afspraken worden gemaakt met betrokken ministeries over de toepassing van vrijheidsgraden in relatie tot de inzet van bijstandsgerechtigden als vrijwilliger bij Leeuwarden Fryslân 2018 (Frij-stipers) en aanverwante organisaties.
- Deelnemers kunnen gericht geselecteerd worden, bijvoorbeeld oudere werkzoekenden en personen met een aanvullende bijstandsuitkering. Ook kan worden gefocust op mensen uit (een) bepaalde wijk(en).
- Er wordt gebruik gemaakt van de groepen die ook binnen Frij-stipers worden geselecteerd. Denkbaar is dat bijvoorbeeld 2 of 3 groepen van 75-100 personen uit de Frij-stipers ook deelnemen aan fase 1 van het experiment (in totaal ca. 200 deelnemers).
- Een mogelijkheid is om - gezamenlijk met het project Frij-stipers - te bekijken in hoeverre ook vrijwilligerswerk buiten culturele (ANBI-)instellingen kunnen worden betrokken, zodat ook vrijwilligerswerk bij (andere) bedrijven of vrijwilligerswerk in de vorm van mantelzorg/informele zorg kunnen worden betrokken.
- Het experiment zou per deelnemer minimaal 1 jaar moeten duren (eventueel 2 jaar).
- Deze fase van het experiment vergt een grote inzet van sociale wijkteams, begeleiding en betrokkenheid van andere partners, waaronder het Frij-stipersproject.
- Het is efficiënt en effectief om voort te bouwen op een project als Citydeal en het experiment in (een) bepaalde wijk(en) te laten plaatsvinden. De Citydeal werkt wijkgebonden; een experiment sociale innovatie dat ook in Oud-Oost plaatsvindt, zou gebruik kunnen maken van de ervaring en het netwerk dat al in de wijk is ontstaan. Andere wijken met een relatief groot aandeel bijstandsgerechtigden zijn echter ook denkbaar (Bilgaard, Heegterp-Schieringen, Schepenbuurt).

Onderzoek

Een centraal element van fase 1 is het onderzoek. Dat onderzoek is als het ware de *linking pin* met fase 2. Het onderzoek moet de bouwstenen voor het experiment in

²⁶ Van maximaal 150 euro per maand/1.500 euro per jaar.

fase 2 opleveren, en moet ten behoeve van fase 2 duidelijkheid geven over de te kiezen doelgroepen, opzet en reikwijdte. Het onderzoek in fase 1 kan ook worden gezien als een wezenlijke toevoeging aan lopende experimenten als Citydeal en Frij-stipers omdat de effecten met uitgebreid onderzoek worden gevolgd. De meerwaarde van die projecten wordt, in combinatie met het experiment, versterkt met onderbouwd inzicht in de effectiviteit.

Fase 1 is dus een fase waarin een experiment wordt uitgevoerd dat zoveel mogelijk als het ware 'de grenzen opzoekt' van huidige regelgeving en vrijheidsgraden, en dat door middel van een onderzoeksdeel inzicht geeft voor de opzet van een uitgebreider experiment in fase 2.

Het onderzoek uit fase 1 moet inzicht geven in effecten op gezondheid en welzijn en andere effecten van arrangementen met meer vrijheid en minder economische en regeldruk. Aanvullend zou ook een (kwalitatief) onderzoek kunnen worden gedaan onder een groep burgers uit Fryslân over beleving van bestaanszekerheid in het algemeen, gekoppeld aan thema's van Leeuwarden Fryslân 2018.

Onderzoeksvragen zijn onder meer:

- a. Welke factoren spelen een rol bij (een gevoel van) bestaanszekerheid?
- b. Welke factoren spelen een rol bij (het ervaren van) economische en regeldruk?
- c. Leiden grotere vrijheidsgraden en waardering van vrijwilligerswerk tot groter welzijn en een grotere mentale en fysieke gezondheid, bijvoorbeeld door minder stress?
- d. Wat zijn de effecten van grotere vrijheidsgraden en waardering van vrijwilligerswerk op activiteiten gericht op arbeidsinschakeling en arbeidsparticipatie?
- e. Nemen deelnemers (meer) initiatieven, zoals het (opnieuw) volgen van onderwijs, het verlenen van (mantel)zorg, en het maatschappelijk actief worden?
- f. Welke doelgroepen, opzet en reikwijdte voor fase 2 kunnen worden bepaald op basis van de resultaten van fase 1?

Planning en organisatie

Fase 1 betreft in belangrijke mate een opzet die op basis van de kennis en ervaring uit de uitvoeringspraktijk moet worden ontwikkeld, en waarin aansluiting kan worden gevonden bij projecten en een (wijk)aanpak die al lopen. Daardoor kan de opzet, naar verwachting, snel ontwikkeld worden - in de loop van 2017 - zodat een start in 2018 mogelijk is. Een belangrijk deel van fase 1 betreft de inzet van sociale wijkteams, begeleiding en andere partners. Dat vraagt om het vroegtijdig betrekken van die partijen en om een duidelijke planning en coördinatie.

Een voordeel van deze opzet is dat die nauw aansluit bij het project *Frij-stipers* waarin personen uit de bijstand, met behoud van uitkering, een onderwijstraject krijgen en als vrijwilliger worden ingezet bij organisaties die verbonden zijn met Leeuwarden Fryslân 2018.

Ook voor het onderzoek geldt dat op redelijk korte termijn een onderzoeksplan ontwikkeld kan worden.

Fase 2: experiment en onderzoek basisinkomen

Fase 2 betreft een experiment met een zo groot mogelijke mate van vrijheid: een basisinkomen. Met een 'echt', grootschalig experiment met basisinkomen, kan daadwerkelijk naar effecten van een basisinkomen worden gekeken. Leeuwarden zou zich daarmee - mede in het kader van Leeuwarden Fryslân 2018 nadrukkelijk op de kaart zetten, in het publieke debat over basisinkomen.²⁷ Met een dergelijk experiment wordt inhoudelijk recht gedaan aan de motie waarin het ook over basisinkomen gaat.

²⁷ Een samenwerking op dit gebied met de andere culturele hoofdstad uit 2018 (Valletta op Malta) is daarbij denkbaar.

Opzet

- Uitgangspunt is de onvoorwaardelijkheid van de uitkering (het basisinkomen). Deelnemers worden vrij gelaten in wat ze doen: werk zoeken of niet, onderwijs volgen of niet, en andere initiatieven die de bestaanszekerheid versterken.
- Fase 1 van het experiment moet nader inzicht geven in eventuele specifieke doelgroepen; het experiment zou in het geval van een keuze voor specifieke doelgroepen partieel zijn in de zin van niet de hele bevolking betreffend. Wat betreft doelgroepen kan er bijvoorbeeld worden gekozen uit werkzoekenden met een uitkering (zoals in het Finse experiment) en/of personen die aanvullende bijstand ontvangen en die onregelmatig bijverdienen, en/of mensen die een meer zinvolle baan willen (maar niet gemakkelijk kunnen krijgen).²⁸ Bij de laatste groep is de bijzonderheid dat het niet om een basisinkomen voor werkzoekenden zou gaan, maar juist om mensen die wel (gedeeltelijk) op de arbeidsmarkt actief zijn maar daar als het ware ‘klem’ zitten. Het experiment kan dus verbreed worden naar groepen buiten de bijstand.²⁹
- Om een substantieel en onderzoekstechnisch verantwoord resultaat te haken is een redelijke grote omvang nodig: minimaal 200 personen of een veelvoud daarvan.
- Optioneel is om met fase 2 voort te bouwen op fase 1 en een project als Citydeal en het experiment in (een) bepaalde wijk(en) te laten plaatsvinden.

Onderzoek

Kern van het experiment moet zijn dat een vorm van basisinkomen leidt tot grotere bestaanszekerheid en daardoor positieve effecten op gezondheid en welzijn en effecten op arbeidsparticipatie. De centrale hypothese is dat de huidige economische en regeldruk leidt tot een minder bevredigend leven en mogelijk mentale ongezondheid en aan de economische kant een lage productiviteit.

Onderzoeksvragen zijn onder meer:

- a. Leidt een basisinkomen tot groter welzijn en een grotere mentale en fysieke gezondheid, bijvoorbeeld door minder stress?
- b. Leidt een basisinkomen tot activiteiten gericht op arbeidsinschakeling en arbeidsparticipatie?
- c. Nemen deelnemers (meer) initiatieven, zoals het (opnieuw) volgen van onderwijs, het verlenen van (mantel)zorg, en het maatschappelijk actief worden (o.a. vrijwilligerswerk)?

Planning en organisatie

Voor fase 2 is landelijke regelgeving nodig. Dit vergt een ‘stevig’ voortraject waarin in overleg met betrokken ministeries de mogelijkheden worden verkend en ontwikkeld, en er relevante regelgeving (of juist regelvrijheid) tot stand komt. Dat voortraject moet zo snel mogelijk beginnen en vergt minimaal anderhalf jaar tijd. De ontwikkeling van fase 2 vindt in samenhang met de uitvoering van fase 1 plaats (2018-2019). Om de effecten goed te onderzoeken, is een fase 2 van in ieder geval 3 jaar en zo mogelijk 5 jaar.

Zowel de begeleiding als het voortraject van fase 2 vergen een grote inzet van beleidsmedewerkers van de gemeente, sociale wijkteams en onderzoekers, en vergt dus om capaciteit (in uren) en budget.

²⁸ Voor deze doelgroep heeft een basisinkomen in die zin iets weg van een prepensioenregeling. De eerste doelgroep lijkt qua experiment het meest op het experiment in Finland, waar ook werkzoekenden centraal staan. Een probleem is dat de vraag rond arbeidsparticipatie en activering naar werk lastiger te onderzoeken is, omdat verondersteld mag worden dat er voor de doelgroep, vanwege de concurrentie van jongere generaties op de arbeidsmarkt, weinig baanopeningen zijn. Als de doelgroep kunstenaars zou zijn, lijkt het experiment nogal op de oude BKR.

²⁹ Denk aan mensen die een baan hebben als het ware ‘gevangen’ zitten in banen die weinig bevrediging en ontplooiingsmogelijkheden geven. Daaronder kunnen ook mensen zitten in wat ‘useless jobs’ wordt genoemd. Solliciteren, opleiding volgen, of een ‘time out’ nemen voor heroriëntatie, zijn beperkt, zeker voor mensen die een laag inkomen hebben of een onzekere baansituatie hebben.

3.3 Randvoorwaarden onderzoek

Het onderzoek zal moeten beginnen met een (theoretisch) kader waarin de probleemstelling en de te onderzoeken hypothesen worden geformuleerd. Die stap is ook van belang om de doelen en de aanpak van het experiment helder en eenduidig te formuleren. De hypothesen moeten worden geformuleerd ten opzichte van een nul situatie en/of een situatie dat er geen aanpassing van de situatie plaatsvindt. Op basis daarvan kunnen onderzoeksvragen worden geformuleerd.

De effecten moeten in een definitief onderzoeksontwerp verder worden geoperationaliseerd. Onderdeel van het onderzoek - bij voorkeur uitgevoerd door RUG/Campus Fryslân, in samenwerking met NHL Hogeschool (lectoraat Welzijn Nieuwe Stijl) - zal moeten zijn: een nulmeting, een meting na afloop en bij voorkeur een of meer tussenmeting(en).

Kwantitatief en kwalitatief onderzoek

De definitieve onderzoeksopzet is logischerwijs afhankelijk van de aard en omvang van het experiment. Het is mogelijk om een kwantitatief, statistisch onderzoek te doen maar ook - of daarnaast - een meer kwalitatief (participerend) onderzoek naar de effecten uit te voeren. Met een kwantitatief onderzoek wordt bedoeld op onderzoek waarbij resultaten zoveel mogelijk in kwantitatieve eenheden worden gemeten, die een statistische toetsing (op betrouwbaarheid) toelaten; daarvoor is een relatief grote omvang van het onderzoek nodig. Bij een kwalitatief onderzoek zijn de resultaten meer beschrijvend, en zijn er lagere eisen ten aanzien van statistische betrouwbaarheid; een kwalitatief onderzoek kan daardoor kleiner van omvang zijn. Zeker in fase 1 kan een meer kwalitatief, participerend onderzoek in beginsel ook voldoende resultaat opleveren. Omdat fase 2 vooralsnog wordt opgezet als een grootschalig experiment, dat onderbouwd inzicht moet opleveren over effecten van een vorm van basisinkomen, is het zinvol om bij fase 2 sowieso wel te kiezen voor een grootschalig, kwantitatief onderzoek.

Selectie deelnemers

Een belangrijk element in het onderzoek is de selectie van deelnemers. Met name bij mensen die al langer in de bijstand zitten en een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben, zal het benaderen zorgvuldig moeten plaatsvinden om voldoende deelnemers te krijgen. In beginsel kan het lastig zijn om bijvoorbeeld personen in de bijstand die nu al een grote mate van vrijstelling van verplichtingen hebben, mee te nemen (voor hen kan deelname aan het onderzoek juist als meer controle worden ervaren). Ook bij de selectie van andere deelgroepen moet worden gekeken of die zinvol in een experiment mee kunnen worden genomen (denk bijvoorbeeld aan personen in de bijstand met een gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal).³⁰ Naast personen met een bijstandsuitkering kan, zoals gezegd, ook gekeken worden naar mensen buiten de bijstand.

Wijkaanpak en microdata

Bij de opzet van het onderzoek kan een wijkaanpak zinvol zijn. Door concentratie van een experiment in een bepaald(e) wijk of dorp zijn de onderzoeksgegevens gemakkelijk te koppelen aan andere statistische gegevens van de bewoners.³¹

³⁰ In de vier gemeenten met een experiment o.b.v. de Tijdelijke experimenteerruimte Participatiewet worden meestal een aantal groepen uitgesloten: jongeren (tot 27 jaar), ouderen (vanaf 61 jaar), gehuwden, mensen met psychiatrische problematiek, bewindvoering (schulden), mensen met een deeltijd inkomen.

³¹ Er kan bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van zogenoemde microdata van het CBS.

3.4 Conclusies

- De juridische beperkingen voor een grootschalig experiment met basisinkomen komen voort uit de (beperkte) regelruimte die de Participatiewet biedt en algemene regels ten aanzien inkomenspolitiek.
- Een grootschalig experiment met een universeel basisinkomen vergt afzonderlijke nationale regelgeving.
- Een grootschalig experiment onder (ook) niet-uitkeringsgerechtigden is voor de gemeente alléén financieel haalbaar met een financiële tegemoetkoming van het Rijk of vanuit de EU - denk aan een ESF-subsidie.
- Voor een grootschalig experiment is, in verband met de benodigde regelgeving en de opzet van het onderzoek, minimaal anderhalf jaar van voorbereiding nodig.
- Op korte termijn - met een start in het jaar 2018 - is alleen een experiment mogelijk dat past binnen de kaders van de Participatiewet, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de bestaande regelruimte.
- Een experiment in twee fasen is mogelijk, waarbij fase 1 op korte termijn plaatsvindt binnen bestaande wettelijke kaders en zoveel mogelijk aansluit op lopende projecten als Citydeal en Frij-stiper, en fase 2 een experiment met een basisinkomen is waarvoor landelijke regelgeving (en financiering) nodig is en dat wordt opgezet op basis van de lessen uit fase 1.
- Het onderzoek moet inzicht opleveren in onder meer:
 - factoren die een rol spelen een rol bij (een gevoel van) bestaanszekerheid en (het ervaren van) economische en regeldruk;
 - effecten op welzijn en mentale en fysieke gezondheid;
 - effecten op activiteiten gericht op arbeidsinschakeling en arbeidsparticipatie;
 - effecten op het (opnieuw) volgen van onderwijs, het verlenen van (mantel)zorg, en het maatschappelijk actief worden (o.a. vrijwilligerswerk).
- Het onderzoek in fase 1 geeft in combinatie met het experiment meerwaarde aan lopende projecten als Citydeal en Frij-stipers met onderbouwd inzicht in de effectiviteit. Het onderzoek in fase 1 vormt de *linking pin* met fase 2. Het onderzoek moet de bouwstenen voor het experiment in fase 2 opleveren, en duidelijkheid geven over de te kiezen doelgroepen, opzet en reikwijdte.

4 UITWERKING, PLANNING EN ORGANISATIE

Om tot uitvoering van het experiment zoals hiervoor voorgesteld, te komen, is enig inzicht nodig in de organisatie, planning en kosten. Hierna worden die globaal aangegeven. Om tot een experiment te komen zijn op korte termijn ook al stappen nodig.

Stappen op korte termijn (voor de zomer van 2017)

Als er een positief besluit wordt genomen over het doorgaan van het experiment, dan moeten op korte termijn de volgende stappen worden gezet:

1. Start met organisatie door het op korte termijn aanstellen van een projectleider en het instellen van een werkgroep (zie hierna bij organisatie). De aan te stellen projectleider en de werkgroep moeten het experiment verder uitwerken richting een Plan van Aanpak, waarvoor deze voorverkenning een aanzet geeft.
2. Regel bekostiging voor fase 1, zowel voor projectleider, (ambtelijke) capaciteit als het onderzoek (zie hierna). Bij de bekostiging dient ook verkend te worden wat de mogelijkheden van eventuele Europese (ESF) financiering zijn.
3. Maak werkafspraken ten aanzien van samenwerking Frij-stipers en Citydeal.
4. Overleg met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en andere relevante ministeries.
5. Werk in de loop van 2017 de onderzoeksvragen en onderzoeksopzet uit samen met de beoogde kennisinstellingen:
 - RUG/Campus Fryslân (via arbeidssocioloog die ook betrokken is bij onderzoek bij experiment Gemeente Groningen; de betreffende onderzoeksgroep is onderdeel van de faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen met een vestiging van Cultural Geography in Leeuwarden bij de RUG/Campus Fryslân);
 - NHL lectoraat Welzijn Nieuwe Stijl.

Organisatie

Het experiment moet een heldere projectstructuur krijgen met een stuurgroep, klankbordgroep en werkgroep.

De stuurgroep is de opdrachtgever van het project. Hierin moet in elk geval de gemeente Leeuwarden, en eventueel ook provincie Fryslân, en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn vertegenwoordigd.

De klankbordgroep dient om alle (netwerk)partners te betrekken bij het experiment en kan breed van samenstelling zijn (kennisinstellingen, gemeenten, provincie(s), welzijnsinstelling, Leeuwarden Fryslân 2018, lobbyclubs basisinkomen, enz. Er kan daarbij worden voortgebouwd op het netwerk dat tijdens de voorverkenning is opgebouwd:

- RUG Campus Fryslân/Ruimtelijke wetenschappen;
- NHL lectoraat Welzijn Nieuwe Stijl;
- Gemeente Leeuwarden en Smalingerland;³²
- provincie Fryslân;

³² In de gemeente Smalingerland loopt ook een initiatief voor een experiment.

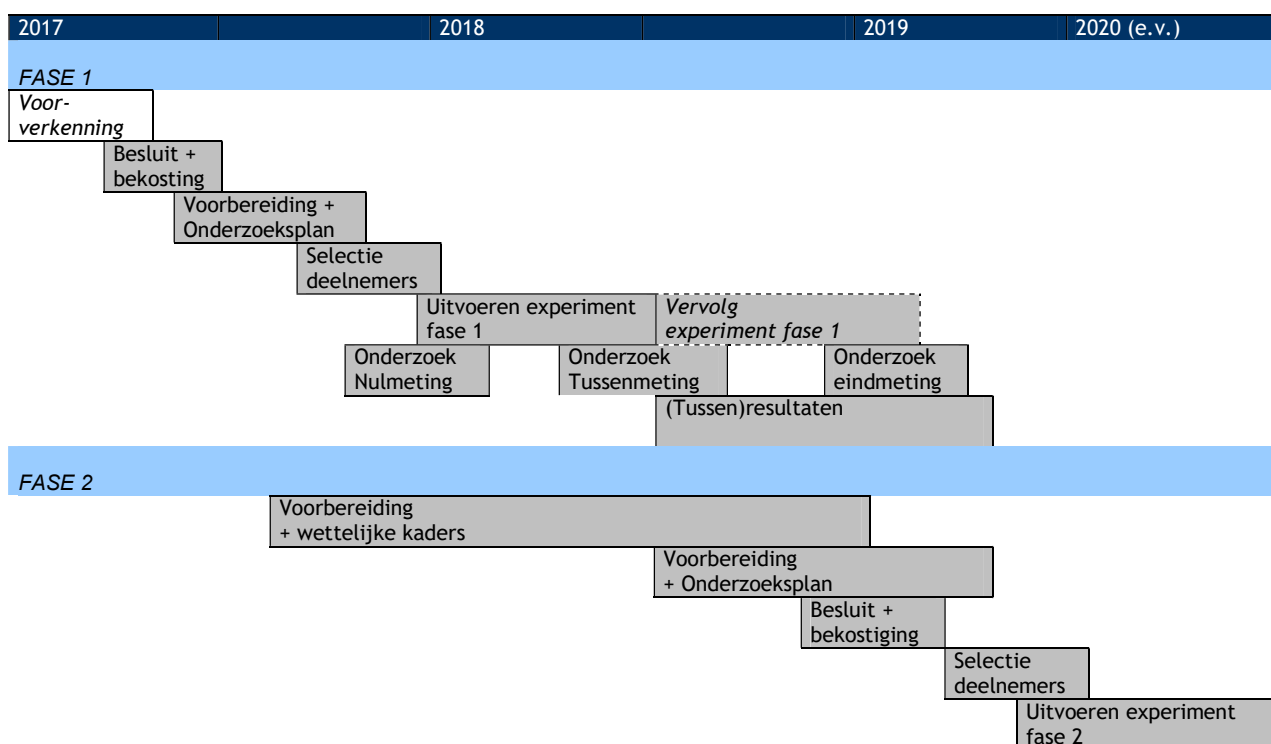
- Wellzo;
- Amaryllis;
- Leeuwarden Fryslân 2018;
- 'groep' Basisinkomen Fryslân;
- overige partijen.

De werkgroep begeleidt het experiment inhoudelijk en is verantwoordelijk voor de uitvoering. Daarin moeten alle bij de uitvoering betrokken organisaties vertegenwoordigd zijn: kennisinstellingen, welzijnsinstelling, Leeuwarden Fryslân 2018, sociale wijkteams/Amaryllis, gemeente Leeuwarden, enz.). Het onderzoeksteam is vertegenwoordigd in de werkgroep.

Het is aan te bevelen een ('zware'), eventueel externe, projectleider bij het project te betrekken, die als *linking pin* in de projectorganisatie fungeert en de voortgang bewaakt.

Planning

In het schema is een voorlopige planning opgenomen. Het is voor de start van groot belang om zo snel mogelijk aan te haken aan met name het Frij-stipers project, waarin al deelnemers worden geselecteerd. Het betekent ook dat een beslissing over bekostiging van met name fase 1 al voor de zomer van 2017 moet plaatsvinden.

Kosten

Bij de opzet van het onderzoek spelen naast methodologische factoren ook de kosten een rol. Er kunnen drie soorten kosten worden onderscheiden:

- Kosten voor organisatie van onderzoek, analyse en rapportage; dit zijn min of meer standaard kosten voor een onderzoek die slechts gedeeltelijk afhankelijk zijn van de omvang van het experiment;

- Kosten van het meten; onder deelnemers moeten interviews worden gehouden (nulmeting, tussenmeting, eindmeting) en/of bijvoorbeeld focusgroepen worden georganiseerd; omdat het gaat om een specifieke doelgroep zal - vooral bij personen in de bijstand - de dataverzameling arbeidsintensief zijn en zullen de kosten afhankelijk van de omvang van het experiment zijn;
- Kosten voor werving en begeleiding van deelnemers van het experiment; bij dit type experiment vraagt de werving en begeleiding van deelnemers relatief veel inzet, onder meer van sociale wijkteams en de gemeente; de inzet hangt af van de aard van de begeleiding in het experiment en van de omvang van het experiment.
- Kosten voor projectmanagement/-coördinatie.
- Kosten voor het beschikbaar stellen van een basisinkomen in fase 2.

Kosten fase 1

De kosten van fase 1 liggen deels in de kosten van het onderzoek. Bij een tweejarig project, 200 deelnemers, en een kwalitatief onderzoek, liggen de kosten daarvan in de orde van grootte van 150.000 euro (externe inhuur). Daarbovenop komt de extra inzet van sociale wijkteams, begeleiding e.d.; een ruwe schatting van de kosten van die extra inzet is 150.000 euro. Ook moet rekening worden gehouden met een post voor projectcoördinatie; bij externe inhuur wordt hier uitgegaan van rond de 50.000 euro. De uitkeringskosten worden bekostigd uit het inkomensdeel van de bijstand, en geven dus geen extra kosten. Onkostenvergoedingen voor vrijwilligers komen in beginsel voor rekening van de organisatie waar de vrijwilligers activiteiten verrichten.

De totale projectkosten van fase 1 liggen daarmee rond de 350.000 euro.

Kosten fase 1 (euro; schatting)	Tweejarig project, 200 deelnemers, kwalitatief onderzoek
Onderzoek	150.000
Extra begeleiding	150.000
Projectcoördinatie	50.000
Onkostenvergoeding vrijwilligers	Voor rekening van vrijwilligersorganisaties
Totaal	350.000

Kosten fase 2

De kosten van fase 2 liggen net als fase 1 deels in de kosten van het onderzoek. Bij bijvoorbeeld een tweejarig project en 200 deelnemers en een controlegroep, liggen de kosten van een grootschalig kwantitatief onderzoek in de orde van grootte van 300.000 euro. Ook moet rekening worden gehouden met de inzet voor het voortraject en een post voor projectcoördinatie; bij externe inhuur gaat het om rond de 200.000 euro. De totale projectkosten voor deze activiteiten van fase 2 liggen rond de 500.000 euro. De kosten liggen hoger als het om meer personen gaat en het project langer duurt.

Kosten fase 2 (euro; schatting)	Meerjarig project, 200 deelnemers, kwantitatief onderzoek
Vorbereiding, projectcoördinatie	200.000-250.000
Onderzoek	300.000-400.000
Basisinkomen – personen met een uitkering	Bekostiging uit inkomensdeel bijstand
Basisinkomen – 100 personen buiten bijstand	2,4 miljoen (1.000 euro; twee jaar) 9 miljoen (1.500 euro, vijf jaar)
Totaal	4,0 miljoen – 9,5 miljoen

Voor zover deelnemers al een bijstandsuitkering ontvangen, worden de kosten van het basisinkomen bekostigd uit het inkomensdeel van de bijstand. Als een deel van de deelnemers niet een uitkering ontvangt, moet dat deel van het basisinkomen extra

bekostigd komen. Als het bijvoorbeeld om 100 deelnemers gaat, die gedurende twee jaar een basisinkomen van 1.000 euro krijgen, gaat het om een bedrag, van naar schatting 2,4 miljoen euro. Bij een ruimere opzet, bijvoorbeeld 100 personen die een uitkering ontvangen van 1.500 euro per maand gedurende 5 jaar, zijn de kosten voor het beschikbaar stellen van een basisinkomen 9 miljoen euro.

Bijlage A: Samenstelling klankbordgroep

Andries Ekhart (toehoorder)	Wethouder Gemeente Leeuwarden
Willem Gielingh	Vice-voorzitter Vereniging Basisinkomen
Richard Hoekstra	Gemeenteraadslid Leeuwarden
Jan Atze Nicolai	Gemeenteraadslid Leeuwarden
Hilde Tjeerdema	Gemeenteraadslid Leeuwarden
Jeltje Elzinga/Lia Randsdorp (ondersteuning)	Griffie Gemeente Leeuwarden
Niels Heijne (ondersteuning)	Beleidsmedewerker Gemeente Leeuwarden
Engbert Boneschansker (externe ondersteuning)	BBO (Bureau Beleidsonderzoek)
Sipke de Vries	Stagiair BBO/student Thorebecke Academie

De klankbordgroep is vier keer bij elkaar gekomen voor overleg in de maanden december 2016 tot en met maart 2017.

Bijlage B: Overzicht experimenten

Experimenten met vormen van basisinkomen

Er niet zo heel veel experimenten, en zeker niet experimenten waarbij uitgebreid wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar de effecten. In het debat over het basisinkomen wordt veelal verwezen naar de effecten van een beperkt aantal experimenten.

De experimenten die er zijn (geweest) gaan om varianten van een basisinkomen. De meest bekende experimenten met een min of meer 'zuiver' basisinkomen zijn die uit Canada (Dauphin/Manitoba 70er jaren), VS (North-Carolina) en het recente initiatief in Finland (gepland in 2017-2018). Daarnaast zijn er verschillende experimenten in ontwikkelingslanden. In Nederland wordt in een paar casus op individueel niveau geëxperimenteerd. Door de kleine schaal zijn de verwachte resultaten daarvan per definitie verkennend en experimenteel.

Bij de (internationale) experimenten ligt de focus feitelijk op armoedebestrijding. De experimenten in de VS en voor een deel ook die in Canada betekenden ook een forse inkomensstijging voor de doelgroep. Dat betekent dat de effecten in belangrijke mate te maken hebben met het ontstijgen van armoede, en (mogelijk) minder met het principe van het basisinkomen. Effecten betreffen dan dus vooral het bestrijden van de (bekende) negatieve effecten van armoede op gezondheid, criminaliteit, onderwijsparticipatie, en het welbevinden van mensen.

In 2017 zal het experiment met basisinkomen in Finland starten. Het is een voor de discussie over het basisinkomen belangrijk experiment, omdat het in de westerse landen het enige, recente, grootschalige en wetenschappelijk gecontroleerde experiment is. Het experiment kent een onvoorwaardelijk basisinkomen, maar wel een beperkte doelgroep en toepassing. De beperking van het experiment zit in de doelgroep (alleen personen die werkloos zijn en een uitkering krijgen) en in de hoogte van het inkomen (netto 560 euro). Alhoewel de hoogte van het inkomen in beginsel overeenkomt met een bestaansminimum in Finland, is het basisinkomen bewust zo laag gekozen dat er, naar verwachting, een prikkel van uit gaat om wel een baan (erbij) te nemen.

Experiment	Opzet en (beoogde) effecten	Status
Finland (zie: http://stm.fi/en/basic-income-pilot-study)	<p>Performing a basic income pilot study is included in the current Government Programme. The basic income pilot study is part of the Government key project called "Services to be based on customer needs". In the Government, the implementation of the basic income pilot study will be coordinated by the ministerial working group for wellbeing and health, chaired by Pirkko Mattila, Minister of Social Affairs and Health.</p> <p>The pilot study will help to find out whether basic income can be a solution to:</p> <ul style="list-style-type: none">• reduce poverty and social exclusion• ease the bureaucracy relating to social benefits and taxation, and• encourage to working in a way that is sustainable from the perspective of public finances. <p>The basic income pilot study will be performed in phases. It will be started with a survey project on implementation of basic income. On the basis of the survey, a trial act may be prepared for the Parliament by 31 December 2016. The actual basic income pilot study should be carried out during 2017–2018, and the results of the study would be assessed in 2019.</p> <p>The basic income survey project will be divided into two parts: a preliminary survey and a further survey. The preliminary survey will be carried out by a group of researchers from the research department of the Social Insurance Institution (Kela) and from other research institutions, and the group will be led by Research Professor Olli Kangas. The group will map out how the basic income pilot study could be carried out. The preliminary survey shall be completed by 30 March 2016. After that, the further survey will be planning, in more detail, how the basic income pilot study should be carried out. Also a trial act may be prepared. The whole survey project shall be completed by 30 November 2016. The aim is to start the two-year pilot study from the beginning of 2017.</p>	2016 voorbereidende studie (november 2016 eindrapport) 2017-2018 pilot 2019 resultaten (onderzoek)

Crowdfunding – Stichting Mies www.mieslab.nl/onderzoek-basisinkomen/ www.onsbasisinkomen.nl	Initiatief dat zelf geld inzamelt via crowdfunding om zo veel mogelijk mensen een jaar lang een basisinkomen te geven. Bij iedere 12.000 euro die is verzameld, wordt een basisinkomen verloot onder gegadigden. Nadrukkelijk buiten regelingen en wetten om. (Deels gesubsidieerd door gemeente Groningen Experimenteel onderzoeken wat een basisinkomen betekent voor mensen.	Tot nu toe twee: Groningen Frans Kerver (Tuin in de stad)/Anne van Dalen (kunstenares)
Crowdfunding	Individueel initiatief Sijr Hoeijmakers	-
Londen https://decorrespondent.nl/10/waarom-we-iedereen-gratis-geld-moeten-geven/384450-0b1c02bd	Klein experiment met dertien daklozen. Voorkomen overlast en minder kosten voor politie, justitie, zorg. Daklozen kregen eenmalig 3.000 pond, geheel vrij te besteden (een soort bail out). Hulpverleners waren berokken bij het project. Daklozen besteden geld weloverwogen. Anderhalf jaar nadat het experiment was begonnen, hadden zeven van de dertien zwerwers al een dak boven het hoofd. Twee stonden op het punt een appartement te betrekken. Maar alle dertien hadden belangrijke stappen gezet. Ze accepteerden opvang, volgden cursussen, leerden koken, kicken af, bezochten hun familie en maakten plannen voor de toekomst.	2009
North Carolina https://decorrespondent.nl/1161/dit-unique-onderzoek-laatzien-wat-er-gebeurt-als-je-een-arme-indiaan-zomaar-6000-dollar-per-jaar-geeft/44634645-30cd72fe	Opbrengsten van casino in indianenreservaat (Cherokee) gaat naar samenleving (investeren in school, zorg enz.) en deels rechtstreeks naar de 8.000 inwoners. (Begonnen met 500 dollar in 1998 en liep al snel op naar 6.000 dollar in 2001; kwart tot één derde van het gemiddelde gezinsinkomen). Beperken armoede en daardoor ook betere mentale gezondheid en schoolprestaties van kinderen. Ook afname criminaliteit onder jongeren. Als (intermediate) effect is ook gewezen op betere opvoeding/ouder-kind relaties. Geen effect op participatie [maar dit effect is niet systematisch onderzocht]	Vanaf 1997 (lopend)
Dauphin/Manitoba /Canada – Mincom http://basisinkomen.nl/manier-gezond-woorden-experimenten-basisinkomen-canada/ https://decorrespondent.nl/10/waarom-we-iedereen-gratis-geld-moeten-geven/384450-0b1c02bd	Sociaal experiment. Het werd op twee locaties in Manitoba (in Winnipeg) en in kleine stad Dauphin (ongeveer 10.000 inw.) uitgevoerd. Niet iedereen kreeg het geld, alleen als inkomen laag genoeg was. (Het unieke aan Dauphin was dat alle families die in de stad woonden deelnamen aan het experiment en inkomenssteun kregen als hun inkomen laag genoeg was. Bijverdiensten mochten tot 50% worden behouden (=prikkel tot werk). Het doel van het experiment was om uit te vinden of mensen zouden stoppen met werken of minder uren zouden gaan werken als ze zeker waren van een inkomen. Uitkomst: ontvangers zijn niet massaal gestopt met hun baan. Bepaalde groepen - zoals jonge moeders en jongeren - wel iets minder. Aanvullend is (in 2011) nader onderzoek gedaan naar sociale en gezondheidseffecten. Er bleek dat het aantal leerlingen dat de middelbare school voltooit, steeg. D.w.z. in de plattelandsgemeenschap werden kinderen minder vaak thuis gehouden voor seizoensarbeid (in de landbouw) Het aantal ziekenhuisopnames daalde met 8,5% onder deelnemers in vergelijking met een controlegroep. Redenen: vermindering van "ongevallen en verwondingen" en reducties in ziekenhuisopname vanwege psychische problemen. <i>"We used a quasi-experimental design to determine whether contacts with the health care system declined among subjects who lived in the experimental community relative to a comparison group matched by age, sex, geography, family type and family size during the MINCOME experiment. [...] the precise pathways by which income influences health outcomes are less clear. [...] The health and social benefits, including the willingness to encourage potentially useful adolescent children to stay in school rather than encouraging them to work, are dependent on perceived risk and not directly on whether the family qualified for support after the fact."</i> <i>"We found a significant reduction in hospitalization, especially for admissions related to mental health and to accidents and injuries, A greater proportion of high school students continued on to grade 12. We found no increase in fertility, no increase in family dissolution rates and no improvement in birth outcomes. [...] These results would seem to suggest that a Guaranteed Annual Income, implemented broadly in society, may improve health and social outcomes at the community level."</i> Bron: Evelyn L. Forget, The Town with no Poverty, University of Manitoba, 2011.	1974-1979
Zwitserland	Voorstel om elke Zwitser een minimuminkomen van 2.500 Zwitserse franc per maand (grootweg €2.250) te geven. In Zwitserland is debat geweest over onvoorwaardelijk basisinkomen. Alternatief voor omslachtige stelsel van sociale zekerheid. Stimuleren vrijwilligerswerk. Tegenmaatregel tegen trend dat steeds meer menselijk werk onnodig wordt door de opkomst van robots en slimme computerprogramma's.	5 juni 2016 referendum: 76,9 procent tegen.

Derde-wereldlanden: Kenia Namibie Malawi www.givedirectly.org/ . https://decorrespondent.nl/10/waarom-we-iedereen-gratis-geld-moeten-geven/384450-0b1c02bd India – pilot	Projecten sterk gericht op armoedebestrijding en (economische) zelfredzaamheid.	-
--	---	---

Experimenten binnen de AMvB tijdelijke Experimenteerruimte Participatiewet

Tilburg - 'Vertrouwensexperiment'

Het experiment betreft vooral ervaring opdoen met het gedrag van mensen als ze meer mogen bijverdienen en geen sollicitatieplicht meer hebben. Het oorspronkelijke idee ging verder dan wat (nu) mogelijk is. Elementen (uit het oorspronkelijke plan) zijn:

- experiment voor mensen die langer dan één jaar in de bijstand zitten;
- sollicitatieplicht en inlichtingenplicht vervallen;
- bijverdienen zonder gekort te worden;
- werkgevers kunnen mensen uit de doelgroep in dienst nemen voor een onbepaald aantal uren per week tegen een lager loon dan het minimumloon.

Groningen - Experiment 'Bijstand op maat'

Kern van het experiment in Groningen is dat de cliënt een keuze kan maken uit een aantal bijstandsarrangementen en zelf kan bepalen welk arrangement het beste past bij zijn situatie en waarin hij het meeste perspectief ziet voor zichzelf. Het is dus vooral een experiment gericht op keuzevrijheid en meer eigen regie voor cliënten.

Utrecht - Experiment 'Weten wat werkt'

Kern van het experiment in het oorspronkelijke plan in Utrecht is om te onderzoeken of de huidige regelgeving met verplichtingen en sancties beter of slechter werkt dan alternatieve arrangementen met meer eigen regie en verantwoordelijkheid. Het gaat vooral om het in beeld krijgen van de voorwaarden en arrangementen waaronder mensen sneller aan de slag gaan. Het gaat om een financiële prikkel (bonus of bijverdienen) of juist op de uitkering korten, en vrijstelling van verplichtingen (tegenprestatie).

Wageningen - 'Vertrouwensexperiment met de bijstand'

Het voorstel in Wageningen behelst:

- een groep bijstandsgerechtigden krijgt een onvoorwaardelijke toeslag, en de ruimte om bij te verdienen (financiële stimulans);
- een groep bijstandsgerechtigden krijgt extra aandacht en ondersteuning gericht op participatie in werk en maatschappij (maar nog steeds met de rechten en plichten uit de Participatiewet).

Bijlage C: Cijfers bijstand en armoede gemeente Leeuwarden

Bron (alle cijfers): gemeente Leeuwarden

Bijstand	Aantal (nov 2016)
Basis personen >65	0
Basis personen in inrichting	138
IOAZ	33
Basis personen <21	147
Basis personen 21-64	5.417
BBZ lening renteloos starters	58
IOAW	312
Krediethypotheek	9
Leenbijstand/borg	6
Totaal	6.121

Bijstand	Aantal (mei 2016)	Relatief
<27	839	13,8%
27-35	1.216	20,0%
35-45	1.280	21,0%
45-55	1.450	23,8%
55-65	1.249	20,5%
>65	56	0,9%
Totaal	6.090	

Bijstand	Aantal (mei 2016)	Relatief
Alleenstaande	4.455	73,2%
Alleenstaande ouder	964	15,8%
Gehuwd	670	11,1%
Onbekend	1	0%
Totaal	6.090	

Aantal inkomstenbronnen	Aantal (okt 2016)	Relatief
Eén inkomstenbron	958	80,5%
Twee inkomstenbronnen	192	16,1%
Drie inkomstenbronnen	40	3,4%
Totaal	1.190	

Soort inkomstenbronnen	Aantal (okt 2016)	Relatief
Vast uit loondienst	83	7,0%
Variabel uit loondienst	567	47,6%
Marginaal zelfstandig	38	3,2%
Overig	502	42,2%
Totaal	1.190	

Regeling : Participatiewet en IOAW

Selectie inkomsten inclusief alimentatie, exclusief vrijwilligerswerk, heffingskortingen en afkoop pensioen.

Op dit moment (november 2016) ontvangen 1.190 klanten een aanvullende uitkering. Dit betekent niet dat al deze mensen wisselende inkomsten hebben. Meerdere inkomsten zoals WW/WIA/ZW/Alimentatie hebben een redelijk vast karakter. Van de 1.190 klanten zijn er 650 met inkomsten uit loondienst. Hiervan hebben 83 personen een vast inkomen. Van de overblijvende 567 klanten hebben volgens voorlopige inschatting 1/3 deel sterk wisselende inkomsten, oftewel, de doelgroep waar het om gaat betreft ca. 200 personen.

Armoedebelid

- In totaal 9.007 huishoudens, die 16 procent van huishoudpopulatie in Leeuwarden vormen, hebben een inkomen tot maximaal 120 procent van het wettelijk sociaal minimum (Wsm).
- Van alle huishoudens met een inkomen tot 120 procent van de bijstandsnorm hebben in totaal 5.369 huishoudens langer dan drie jaar dit inkomen.
- Van alle 2.586 eenoudergezinnen in de gemeente behoren 1.124 huishoudens ofwel 43 procent tot de minimapopulatie.
- In de gemeente Leeuwarden doorlopen jaarlijks rond de 1.800 huishoudens een schuldhulpverleningstraject. In Wielenpolle/ Schepenbuurt en Heechterp/ Schieringen heeft respectievelijk 11 en 9 procent van alle huishoudens in het afgelopen jaar een dergelijk traject doorlopen.

Minima naar wijk	Aantal	Aandeel
Schil-Oost	1.942	22%
Bilgaard	1.177	13%
Vrijheidswijk	585	7%
Heechterp/ Schieringen	911	10%
Wielenpolle/ Schepenbuurt	316	4%
Binnenstad/ Schil-West	1.895	21%
Camminghaburen	519	6%
Stadsring Zuidwest	1.121	12%
Buitengebied/ Boarnsterhim	541	6%
Totaal	9.007	100%

Gebruik inkomensondersteunende en participatie bevorderende regelingen	Aantal	Aandeel
Regeling Gebruik Bereik Kwijtschelding	4.995	59%
Bijzondere bijstand	2.414	27%
Individuele inkomensvoet	2.584	59%
Collectieve zorgverzekering	3.199	36%
Kindpakket	1.727	49%

Inkomstenbron	Aantal	Aandeel
Bijstand inkomen	3.354	62,5%
AOW inkomen	963	17,9%
Ander inkomen	1.052	19,6%
Totaal	5.369	100,0%

Cumulatief gebruik minimaregelingen	Aantal	Aandeel
geen enkele regeling	1.619	18%
1 regeling	3.612	40%
2 regelingen	2.072	23%
3 regelingen	1.440	16%
4 regelingen	264	3%
Totaal	9.007	100%

Bijlage D: Overzicht argumenten basisinkomen

Voor een basisinkomen is een groot aantal argumenten naar voren gebracht. In de kern gaat het om een eerlijker inkomensverdeling, het geven van bestaanszekerheid, een betere kwaliteit van leven, en het tegengaan van armoede - in wezen ook de argumenten voor (de opbouw van) een sociale-zekerheidsstelsel. Onder die argumenten liggen verwachtingen over effecten die een basisinkomen kan hebben, en een idee (visie) op ontwikkelingen in de economie en samenleving.

Bij de argumenten (voor en tegen) kan een aantal observaties worden gemaakt. Ten eerste is een aantal argumenten voor het basisinkomen gebaseerd op een min of meer pessimistische visie dat door technologische ontwikkeling er steeds minder banen voor mensen zijn, er daardoor steeds inkomensverschillen ontstaan, en er sterke verschillen in maatschappelijke positie komen tussen werkenden en niet-werkenden. Over de economische en maatschappelijke gevolgen van technologische ontwikkelingen zijn echter ook andere, meer optimistische visies mogelijk. Of men veel heil ziet in een basisinkomen hangt dus sterk af van de visie op de economische en maatschappelijke ontwikkelingen.

Ten tweede betreft een groot aantal argumenten 'voor' het basisinkomen rond effecten die gebaseerd zijn op min of meer theoretische gronden. Dat geldt zeker voor de meer kwalitatieve effecten op bijvoorbeeld gezondheid, stress, kwaliteit van bestaan enz. Een stevige empirische basis voor die effecten ontbreekt vooralsnog. Empirisch onderzoek betreft slechts een beperkt aantal experimenten (zie bijlage B). De argumenten zijn daarmee met nogal wat onzekerheid omgeven. Dit is vanzelfsprekend overigens ook een argument om vooral in de praktijk te gaan experimenteren.

Ten derde betreft een groot deel van de argumenten 'voor' een basisinkomen de effecten indien een 'zuiver' basisinkomen en een volledige systeemverandering worden ingevoerd. Het is daardoor de vraag of de effecten ook verwacht mogen worden bij varianten die minder zuiver zijn ten aanzien van voorwaarden en verplichtingen, doelgroep en de hoogte van het bedrag. Met andere woorden, de verwachte effecten worden beduidend onzekerder indien een afgezwakte variant wordt gekozen. Bij een afgezwakte variant liggen de doelen en mogelijke effecten minder op het gebied van economie, banen en arbeidsparticipatie, en meer op het gebied van:

- kwaliteit bestaan
- gezondheid
- onderwijs
- activering en armoede.

In de tabel zijn argumenten voor en tegen een basisinkomen - in beginsel in een 'zuivere' vorm - opgenomen zoals die in de (wetenschappelijke) literatuur en in het maatschappelijke debat naar voren komen. Er is gebruik gemaakt van diverse publicaties en informatie van verscheidene websites.

In de tabel zijn in de gekleurde kolommen de argumenten 'voor' en 'tegen' weergegeven. In de 'marge' naast de argumenten is een korte opmerking of toelichting (een commentaar) gegeven om het betreffende argument nader te kunnen duiden.

ARGUMENTEN VOOR

Hier gaat het om een min of meer pessimistische visie op de te verwachten sociaal-economische ontwikkelingen en de invloed van technologie.

Door technologische ontwikkeling (robotisering en automatisering) zijn er steeds minder banen. Dat betekent dat steeds meer mensen afhankelijk zijn van een uitkering, terwijl er zowel op de korte als op de lange termijn geen reëel perspectief is op werk. Het aantal banen zal in de toekomst afnemen. Voorkomen moet worden dat alleen werkenden profiteren van de welvaartswinst van technologische ontwikkeling. Daarom moet de beloning van mensen niet langer worden gekoppeld aan (alleen) betaalde arbeid, maar aan de totale welvaart die robotisering en automatisering opleveren. Een systeem met basisinkomen herverdeelt de welvaart over werkenden en niet-werkenden.

Dit is een veronderstelling, waar (nog) niet een sterke empirische basis voor is.

Door het basisinkomen is er een verschuiving in overheidsuitgaven naar consumptie door burgers en dat levert een positief bestedingseffect op voor de hele economie.

Allerlei kortingen en het vervallen van toeslagen bij hoger inkomen, leidt inderdaad tot het probleem van de armoedeval.

Basisinkomen lost de problematiek van de armoedeval op. Het loont juist om te gaan werken, omdat er niet wordt gekort en het systeem eenvoudig is.

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.

Als elke vrouw een eigen basisinkomen krijgt, versterkt dat de financiële zelfstandigheid van vrouwen.

ARGUMENTEN TEGEN

Economie

Technologische ontwikkeling leidt niet tot afname maar tot een verschuiving in banen. Banen in de industrie zullen blijven afnemen, maar worden vervangen door banen in de diensten, en met name in ict-gerelateerde diensten, zoals communicatie, call centres enz. Die ontwikkeling kan gepaard gaan met transitie waarbij sommige groepen op de arbeidsmarkt zich minder goed kunnen aanpassen en er dus tijdelijk (frictie)werkloosheid is voor die groepen. In een meer optimistische visie is er voldoende werk in nieuwe diensten, en zullen mensen zich goed aanpassen.

Hier gaat het nadrukkelijk om een meer optimistische visie op de te verwachten sociaal-economische ontwikkelingen en de invloed van technologie.

Er is discussie over effectiviteit van algemene fiscale maatregelen. In een klein land kan er sprake zijn van relatief grote zogenoemde weglekeffecten

Dit argument wordt veel door economen, waaronder die van het CPB (Centraal planbureau), naar voren gebracht

Participatie en armoede

Alhoewel de armoedeval wordt opgelost (en het dus aantrekkelijker wordt om extra inkomen te genereren, heeft een basisinkomen een negatief effect op arbeidsparticipatie van specifieke groepen.

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.

Juist groepen die uit emancipatoir oogpunt meer zouden moeten werken, haken af (bijvoorbeeld vrouwen met een werkende partner)

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.

Bron: BBO

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.

Basisinkomen draagt bij aan het oplossen van armoede en geeft bestaanszekerheid, juist ook aan mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

Het effect op vrijwilligerswerk moet (nog) in experimenten worden onderzocht.

Basisinkomen geeft de mogelijkheid vrijwilligerswerk ('onbetaalde arbeid') te belonen en draagt bij aan de waardering van vrijwilligerswerk en aan het zelfrespect van vrijwilligers. Het maakt vrijwilligerswerk aantrekkelijker, juist nu er steeds meer een beroep op wordt gedaan (denk aan)\mantelzorg). Onbetaald werk en mantelzorg moeten expliciet 'meetellen' in het economische systeem.

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.

Werkenden ervaren hoge werkdruk. Dat leidt tot stress en een lagere kwaliteit van het bestaan. Werkenden zullen door het basisinkomen minder uren gaan werken en minder stress ervaren.

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.

Werkzoekenden staan onder druk om werk, ook minder passend werk, te aanvaarden. Zij zitten 'klem' in een web van regels, toezicht, controle, de plicht tot tegenprestatie (bijstand) en dwang. Dat leidt tot stress en tot minder initiatief bij deze mensen, en in het algemeen een lagere kwaliteit van het bestaan. Werkzoekenden en uitkeringsgerechtigden worden door een basisinkomen minder onder druk gezet en ervaren minder stress. Mensen krijgen meer vrijheid en zeggenschap over hun eigen leven.

Er zijn andere effectieve maatregelen die armoede bestrijden

Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.

Ook in het huidige stelsel doen Nederlanders veel aan vrijwilligerswerk.

Kwaliteit bestaan

Hoge werkdruk is voor een deel een keuze van mensen. Er zijn bovendien andere methoden om stress rond werk te verminderen.
Robotisering en automatisering kunnen ook leiden tot meer vrije tijd

Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen. In een optimistische visie ontstaat er juist meer vrije tijd door technologische ontwikkeling.

Risico dat werkenden (met ook een basisinkomen) wel stress door werkdruk blijven ervaren, en dat niet-werkenden (met een basisinkomen) meer vrijheid ervaren.

Moreel argument (rechtvaardigheid)

Bron: BBO

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.	Basisinkomen heeft een positief effect op gezondheid, door vermindering van stress en groter gevoel van vrijheid en zelfstandigheid van mensen.	Gezondheid	Gezondheidseffect is niet bewezen, en er zijn ook andere maatregelen om gezondheid te bevorderen.	Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.
Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.	Maatregelen om banen te scheppen zijn duur en weinig effectief.	Overheidsfinanciën	Overheid hoeft geen banen te scheppen; dat doet de markt. Overheidsmaatregelen zijn wel effectief	Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.
Dit argument is erg afhankelijk van hoe het systeem concreet wordt uitgewerkt en hoe de invoering plaatsvindt.	Invoering van een basisinkomen is niks anders dan een herverdelingsoperatie met een verschuiving van publieke uitgaven, en dus in beginsel goed uitvoerbaar.		Het systeem is onbetaalbaar (tenminste als het om een basisinkomen gaat vanaf rond de 1.000 euro per maand).	Dit argument wordt veel door economen, waaronder die van het CPB (Centraal planbureau) naar voren gebracht
Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.	Basisinkomen geeft mensen meer tijd en stimulans om in zichzelf te investeren, en zicht te ontwikkelen, onder andere door onderwijs te gaan volgen.	Onderwijs	Opleiding en onderwijs kan ook op andere manieren worden gestimuleerd.	Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.
Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.	Het is gemakkelijker om een baan te accepteren. De arbeidsmarkt wordt flexibeler.	Arbeidsmarkt	Of mensen werk kunnen vinden, hangt vooral af van scholingsniveau. Scholing blijft nodig.	Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.
Dit is een veronderstelling, waar niet (nog) een sterke empirische basis voor is.	Basisinkomen legt meer onderhandelingsmacht bij werknemers, waardoor er meer eisen kunnen worden gesteld aan arbeidsomstandigheden. Arbeidsomstandigheden zullen daardoor verbeteren.		Het is een systeemverandering die van invloed is op de hele loonstructuur. De uitkomst daarvan is onzeker.	Dit is een voorzichtigheidsargument.

Bron: BBO

Bron: BBO

Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.	Korter werken en betere arbeidsomstandigheden leiden tot minder stress en werkdruk en daardoor tot lager ziekteverzuim. Dat heeft een positief effect op de arbeidsproductiviteit.		Korter werken en betere arbeidsomstandigheden kunnen ook op andere manieren worden gestimuleerd.	Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.
Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.	Werknemers zullen meer gemotiveerd zijn, wat de arbeidsproductiviteit vergroot.		Werknemers kunnen ook op andere manieren worden gemotiveerd.	Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.
Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.	Basisinkomen geeft zekerheid voor zzp'ers en startende ondernemers, waardoor het gemakkelijker en minder risicovol is om ondernemend te zijn/	Ondernemerschap	Er zijn al allerlei subsidies en fiscale regelingen voor zzp'ers en startende ondernemers.	Vanuit dit argument gaat het vooral om kosteneffectiviteit van maatregelen.
Dit is een argument dat in experimenten (moet) word(t/en) onderzocht.	Basisinkomen leidt tot een rechtvaardiger inkomensverdeling	Inkomensverdeling	Het is een systeemverandering die van invloed is op de hele loonstructuur. De uitkomst daarvan is onzeker.	Dit is een voorzichtigheidsargument.
Dit is een 'klassieke' argumentatie waarbij rechtvaardigheid en efficiëntie tegen elkaar (moeten) worden afgewogen.	Door de omvang van regels, toezicht en controle is het sociale-zekerheidsstelsel ingewikkeld en duur geworden. Basisinkomen leidt tot vereenvoudiging van de sociale zekerheid en daardoor ook efficiencywinst (uitvoering kan met minder mensen worden gedaan). Ook fraudebestrijding kan veel minder.	Sociale zekerheidsstelsel	Het is de vraag in hoeverre het efficiencywinst realistisch is. Vereenvoudiging kan ook op andere manieren tot stand worden gebracht. Complexiteit is inherent aan een systeem waarin rechtvaardigheid belangrijk is.	Dit is een 'klassieke' argumentatie waarbij rechtvaardigheid en efficiëntie tegen elkaar (moeten) worden afgewogen.

Bron: BBO

